

Småkravprosess

Kandidatnummer: 578

Leveringsfrist: 26/11 2007.

Til sammen 17951 ord*

*Eksklusive forside, innholdsfortegnelse og kildeliste.

Innholdsfortegnelse

1	<u>INNLEDNING</u>	1
1.1	Oppgavens tema	1
1.2	Oversikt over framstillingen	2
2	<u>HISTORISK UTVIKLING, FORMÅL OG INTERNASJONALE KRAV</u>	3
2.1	Historisk utvikling i Norge	3
2.1.1	Reformtanker	3
2.1.2	Forenklet rettergang	4
2.2	Legislative hensyn bak prosessen	5
2.2.1	Innledende formålsbetraktning	5
2.2.2	Proporsjonalitet	6
2.2.3	Forsvarlighet	6
2.2.4	Domstolsterskelen	7
2.2.5	Forutsigbar prosessrisiko	8
2.2.6	Prosessuell likestilling	8
2.2.7	Billigere, hurtigere, enklere	8
2.3	Internasjonale forpliktelser	9
3	<u>VIRKEOMRÅDE</u>	11
3.1	Hvilke krav som behandles	11
3.2	Hovedregel	11
3.2.1	Unntak fra beløpsgrensen	13
3.2.2	Unntak fra kravet til formuesverdi	14

3.3	Unntak – generelle og spesielle	15
3.4	Tvist om prosessform	17
3.5	Forholdet til forliksrådet	18
<u>4</u>	<u>SAKSFORBEREDELSEN</u>	<u>20</u>
4.1	Innledende betraktninger	20
4.2	Fellesregler	21
4.2.1	Innledende betraktninger	21
4.2.2	Varsel om søksmål	21
4.2.3	Plikt til å søke minnelig løsning	21
4.2.4	Stevning	22
4.2.5	Tilsvar	22
4.2.6	Uttalelser, innsigelser og avgjørelser om saksbehandlingen	23
4.2.7	Enighet mellom partene	24
4.2.8	Forenklet domsbehandling	24
4.2.9	Ordinær mekling	25
4.3	Aktiv saksstyring under saksforberedelsen	25
4.4	Rettens veiledningsplikt under saksforberedelsen	27
4.5	Hvilke særlige regler om saksforberedelse skiller småkravprosessen fra allmennprosessen?	29
4.5.1	Varsling av bevis og innsendelse av dokumentbevis	29
4.5.2	Skriftlige utredninger	29
4.5.3	Nærmere om den forenklede saksforberedelse	30
<u>5</u>	<u>MUNTLLIG SLUTTBEHANDLING</u>	<u>31</u>
5.1	Innledende betraktninger	31
5.2	Hvordan avholdes rettsmøtet?	31

5.3	Aktiv saksstyring under sluttbehandlingen	33
5.3.1	Innledende betraktninger	33
5.3.2	Innholdet i kravet til aktiv saksstyring	33
5.3.3	Selvprosederende parter	35
5.3.4	Aktiv dommerrolle	36
5.4	Rettens sammensetning	37
5.5	Bevisføring	38
<u>6</u>	<u>DOMMEN</u>	<u>40</u>
6.1	Innledende betraktninger	40
6.2	Frist for domsavsigelse	40
6.3	Dommens innhold	41
6.4	Muntlig domsavsigelse ved rettsmøtets slutt	42
<u>7</u>	<u>SAKSKOSTNADER</u>	<u>44</u>
7.1	Innledende betraktninger	44
7.2	Sakskostnadsansvaret	44
7.3	Utmåling og hvilke sakskostnader som erstattes	45
7.3.1	Innledende betraktninger	45
7.3.2	Sakskostnader som erstattes	46
7.3.3	Takstsystemet	47
<u>8</u>	<u>ANKE</u>	<u>51</u>
8.1	Innledende betraktninger	51
8.2	Ankesummen	51

8.3	Kravet til samtykke	52
8.3.1	Samtykkekravets innhold	52
8.3.2	Samtykkekravets omfang	53
8.4	Anke som ikke vil føre fram	54
8.5	Opphevelse	55
<u>9</u>	<u>KOMPARATIVT UTSYN</u>	<u>56</u>
9.1	Innledning	56
9.2	Norden	56
9.2.1	Innledende betraktninger	56
9.2.2	Sverige	56
9.2.3	Danmark	57
9.3	England	60
9.4	Tyskland	61
<u>10</u>	<u>ENKELTE BETRAKTNINGER OVER SMÅKRAVPROSESSEN</u>	<u>63</u>
<u>11</u>	<u>KILDELISTE</u>	<u>65</u>
	Norske lover og konvensjoner	65
	Odelstingsproposisjoner	65
	Norges offentlige utredninger	65
	Utenlandske lover og forarbeid	66
	Litteratur	66
	Rettspraksis	66
	Artikler	66

1 Innledning

1.1 Oppgavens tema

Oppgavens tema er småkravprosessen som innføres ved tvisteloven av 17. juni 2005 nr. 90, som trår i kraft 1. januar 2008. Bakgrunnen for innføringen av en særegen småkravprosess er en erkjennelse av at små krav ikke egner seg for samme domstolsbehandling som tvister med store verdier.

Hovedtrekk i småkravprosessen er en forenklet behandling av små og mellomstore krav for tingretten, med tvistesum inntil kr 125000. For forliksråd, lagmannsrett og Høyesterett blir det spørsmål om å anvende proporsjonalitetsprinsippet for å tilpasse mindre tvister til allmennprosessens behandling. I småkravprosessen er behandlingsreglene enklere og mer fleksible, kontakten under saksforberedelsen kan være muntlig og er mer uformell, rettsmøtene til sluttbehandling av saken gjennomføres kortere og enklere, behandlingen tilrettelegger for selvprosederende parter, domsavsigelsen er forenklet og sakskostnadene følger et takstsystem.

Hovedbegrunnelsen bak småkravprosessen er proporsjonalitetsprinsippet der hovedutfordringen vil være å tilpasse domstolenes saksbehandling til betydning tvisten har for partene. Reglene i småkravprosessen er lovteknisk gitt gjennom særlige regler i tvisteloven kapittel 10, men slik at også andre, generelle regler i tvisteloven kommer til anvendelse der det er gitt henvisning på dette. Reglene i kapittel 10 regulerer det som er spesielt i småkravprosessen mens de andre reglene kommer til anvendelse der småkravprosessen følger allmennprosessens regler.

1.2 Oversikt over framstillingen

I oppgaven vil jeg gi en oversikt over de sentrale temaene innenfor småkravprosessen der hovedfokus er å sammenligne småkravprosessen med allmennprosessen. Oppgaven gir i kapittel 2 en redegjørelse av historisk utvikling, legislative hensyn og forpliktelser internasjonal rett medfører. Virkeområdet for småkravprosessen behandles i kapittel 3. Sentrale temaer som saksforberedelse og muntlig sluttbehandling vurderes inngående i kapittel 4 og 5. I kapittel 6 gis en oversikt over hva småkravdommen skal inneholde og hvordan den kan avsies. Sakskostnadene, kapittel 7, innebærer en rekke begrensninger så temaet er gitt en grundig behandling i oppgaven. Ankeadgangen behandles i kapittel 8. Kapittel 9 er viet en kort sammenligning av andre lands behandling av småkrav. I kapittel 10 gir jeg uttrykk for enkelte betraktninger ved småkravprosessen.

2 Historisk utvikling, formål og internasjonale krav

2.1 Historisk utvikling i Norge

2.1.1 Reformtanker

Ideen bak en særlig regulering av små og mellomstore krav er verken ny eller særegen for Norge. Rettsområdet har ført til flere reformtanker.

Allerede i 1860-årene var Konge og Storting sterkt uenige om hvorvidt forlikskommisjonene¹ skulle få domsmyndighet slik at de kunne avgjøre småkravtvistene.²

Også ved tvistemålsloven av 1915 oppstod det kritikk av forlikskommisjonenes domsmyndighet, men det førte ikke til at de mistet sin domsmyndighet.

I 1975 ble det satt ned et eget småkravutvalg som skulle utarbeide et forslag til særlige regler om småkrav. I høringsuttalelsene var meningene delt mellom behovet for en særregulering av småkravene med den ressurstilførselen dette måtte medføre og en videre utvikling og styrking av forliksrådene. Departementet fremmet ikke forslaget, men valgte i stedet å fremme forslag om forenklet rettergang.

---

¹ Forlikskommisjonene, som kan føres tilbake som institusjon til 1795, var navnet på forliksrådene inntil 1927. I Forliksrådet behandles sivile saker i første instans, dog modifisert av regler der behandling i forliksrådet kan droppes og føres direkte inn i tingretten som første instans, jfr. tvisteloven § 6-2. Forliksrådene består av tre medlemmer som vanligvis ikke er juridisk utdannet. Forholdet mellom småkravprosess og forliksråd behandles under pkt. 3.5.

² Jfr. NOU 2001:32 s. 332.

2.1.2 Forenklet rettergang

Forenklet rettergang ble innført i norsk rett ved lov av 27. juni 1986 nr 48. Reglene har vist seg å være lite praktiske og må anses mindre suksessfulle. I Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) side 193 slås det fast at bare 1 prosent av de dommene som avsies i tingrettene gjøres på grunnlag av en forenklet rettergang.

Reglene om småkravprosess erstatter reglene om forenklet rettergang.

Det er nærliggende å se på om småkravprosessen vil kunne få større gjennomslag. Et helt sentralt poeng med småkravprosessen er at den er obligatorisk for småkrav, det vil si den er påbudt i ”alle”³ formueskrav der tvistegjenstandsbeløpet er under kr 125000. Reglene om forenklet rettergang åpner for større valgfrihet. Den er bare obligatorisk for småkrav der tvistegjenstandsbeløpet ikke overstiger kr 20000.

I småkravprosessen settes retten normalt med en fagdommer, se forutsetningsvis tvisteloven § 10-3 tredje ledd. § 10-3 tredje ledd åpner for fagkyndige meddommere⁴ på visse vilkår.⁵ Partene i forenklet rettergang kan ikke kreve at retten blir satt med meddommere, jfr. tvistemålsloven § 322a annet ledd siste setning.

Småkravprosessen legger i hovedsak opp til å være en muntlig prosessform, jfr. ordlyden i overskriften på tvisteloven § 10-3. I forenklet rettergang er saksbehandlingen først og fremst skriftlig.⁶

---

³ Det finnes noen få, snevre unntak i tvisteloven § 10-1 (3), disse blir først behandlet i punkt 3.3.

⁴ Fagkyndig meddommer er en dommer som ikke er dommer av profesjon, men som har fagkyndighet på det området saken gjelder. Eks. vil være dersom en Byggherre er meddommer i en sak om mangler ved et byggeprosjekt.

⁵ Oppgaven kommer tilbake til rettens sammensetning og vilkårene under punkt 5.4.

⁶ Hver av partene kan kreve at det blir avholdt ett muntlig forhandlingsrettsmøte, jfr. NOU 2001:32 s. 318.

For småkravprosessen er sakskostnadsreglene særlig regulert og innebærer at prosessen er billigere enn allmennprosessen. Behandlingsgebyret er satt lavere og det er begrensninger i hvor stor del av saksmkostningene som kan kreves erstattet av motparten, se tvisteloven § 10-5 annet ledd, jfr. første ledd. Forenklet rettergang har ikke særlige sakskostnadsregler. Behandlingsgebyret er like stort som vanlig prosess i tingretten og sakskostnader kan uavkortet kreves erstattet av motparten.⁷

2.2 Legislative hensyn bak prosessen

2.2.1 Innledende formålsbetraktning

For småkravprosessen er det særlig viktig at saksbehandlingen og kostnadene skal ”stå i et rimelig forhold til sakens betydning”, jfr. tvisteloven § 1-1 annet ledd strekpunkt fire og § 10-1 første ledd. Her oppstilles hovedbegrunnelsen bak småkravprosessen, et krav om proporsjonalitet mellom tvisten som behandles og de ressurser som brukes på behandlingen. Kravet til proporsjonalitet behandles under punkt 2.2.2.

Tvisteloven har to hovedfunksjoner; dels individuelle ved at den skal sikre rettssikkerhet for den enkelte og dels samfunnsmessige ved at den materielle lovgivningen skal bli respektert og få gjennomslag.⁸ På småkravprosessens område er det nettopp viktig å ha denne dobbeltfunksjonen i tankene. Å gå til retts sak med et forholdsvis lite og usikkert krav kan kjapt ”koste mer enn det smaker”.⁹ For den enkelte kan det derfor fortone seg mer fornuftig å droppe og forfølge sin rett, og således bære det begrensede tapet selv. Ut fra et samfunnsperspektiv vil dette imidlertid kunne virke svært uheldig. Dersom ikke reglene på småkravområdet legger til rette for løsning av tvistene vil man risikere at den materielle retten ”ikke blir respektert og gjennomført i den grad lovgivningen legger opp til”.¹⁰

---

⁷ Se NOU 2001:32 s. 318.

⁸ Jfr. NOU 2001:32 s. 127. Dette er også kommet til uttrykk gjennom § 1-1 (1) annen setning.

⁹ Ibid. s. 128.

¹⁰ Ibid.

2.2.2 Proporsjonalitet

Karakteristisk for småkravprosessen er at den skal være en behandling som er tilpasset betydningen av tvisten. Målet er å avpasse prosessen etter verdien av tvistegjenstanden. Siden det helt grunnleggende hensynet bak småkravprosessen er proporsjonalitetsprinsippet, er det naturlig å spørre hvilke spesifikke utslag prinsippet får i småkravprosessen. For det første er grunnlaget; beløpsbegrensningen, for hvilke saker som skal behandles som småkravprosess fastlagt under hensynet til proporsjonalitet. Saker med forholdsvis lav tvisteverdi må kunne tilpasses en enklere, billigere og hurtigere prosess. For det andre gjenspeiles prinsippet ved at det skal være et rimelig forhold mellom betydningen av tvisten og omfanget av bevisføringen. Det skal derfor skje en avveining mellom hensynene til en forsvarlig bevisførsel og prosessøkonomiske betraktninger, jfr. § 10-3 femte ledd tredje setning. For det tredje kommer prinsippet til uttrykk i hvilken rett partene har for å få erstattet sakskostnader. For at omkostningene skal kunne holdes på et rimelig nivå tilpasset tvisten, kan den vinnende part bare kreve omkostninger med verdi inntil 20 % av tvistegjenstandens verdi.¹¹ Og for det fjerde får proporsjonalitetsprinsippet betydning for ankeadgangen i småkravprosessen. Beløpsbegrensningen for retten til å fremme anke er bestemt under hensyn til at det skal være et rimelig forhold mellom ressursene partene og samfunnet bruker og betydningen av tvisten som ressursene brukes på.¹²

2.2.3 Forsvarlighet

Krav til en forsvarlig behandling ligger som et bakteppe ved all tvisteløsning, jfr. § 1-1 første ledd første setning. I småkravprosessen er målsettingen selvsagt også å drive en forsvarlig saksbehandling og komme fram til materielt riktige resultater. Kravet til en billigere, hurtigere og enklere småkravprosess innebærer imidlertid at forsvarlighetskravet skyves litt i bakgrunnen og målet blir en *tilstrekkelig* forsvarlig prosess.¹³ Her er det nødvendig å se forsvarlighetskravet i sammenheng med proporsjonalitetsprinsippet. I

---

¹¹ Jfr. NOU 2001:32 s. 343.

¹² Ibid. s. 776.

¹³ Behandles i punkt 2.2.7.

småkravprosessen må det skje en avveining mellom målet om å sikre rettsavklaringer i økt grad og faren for å øke risikoen for å komme fram til materielt uriktige dommer. For eksempel vil kravet til forsvarlighet måtte bli redusert i en sak der det er stort behov for en rask avklaring.

2.2.4 Domstolsterskelen

Ved tvisteloven er målsettingen trolig å gjøre rettsapparatet mer tilgjengelig for folk flest gjennom reglene om småkravprosess, gruppesøksmål, adgang til å pådømme hovedkrav sammen med sikringskrav etter § 32-9 og demping av det generelle kostnadsnivå. Utgangspunktet for småkravprosessen er imidlertid at hoveddelen av tvistene skal søkes løst utenfor domstolene.¹⁴ Ifølge forarbeidene bør likevel ikke terskelen for å bringe en sak inn for domstolene være høyere enn nødvendig.¹⁵ Hensynet til at domstolene skal kunne være rettsavklarende på alle rettsområder tilsier dette. Saker med små krav kan ha et selvstendig behov for å bli avklart ved domstolsbehandling. Det er derfor viktig at rettsreglene ikke stenger for en domstolsprøvelse men gjør det mulig, gjennom en enklere, hurtigere og billigere prosess, for partene å nyttiggjøre seg av en den. Bakgrunnen for at småkravprosessen legger til rette for at små tvister skal kunne prøves i domstolene bør også sees i sammenheng med kravet til ”access to court”, som implisitt utledes av den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) artikkel 6 nr. 1.¹⁶ Kravet innebærer at enhver skal ha rett til domstolsbehandling. Forarbeidene sier likevel at retten til domstolsbehandling ikke er absolutt.¹⁷ Det er anerkjent at nasjonal rett kan begrense adgangen i en viss grad. Innføringen av småkravprosessen bør likevel kunne tas til inntekt for et forsøk på å sikre oppfyllelse av kravet i større grad enn tvistemålsloven har gjort.

---

¹⁴ Se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 193.

¹⁵ Ibid. s. 36.

¹⁶ Selv om kravet ikke kan utledes direkte av ordlyden har den europeiske menneskerettsdomstolen slått fast at bestemmelsen innebærer en slik rett til domstolsbehandling, jfr. NOU 2001:32 s. 169. Se punkt 2.3.

¹⁷ NOU 2001:32 s. 169.

2.2.5 Forutsigbar prosessrisiko

Et hovedelement ved småkravprosessen er det begrensede sakskostnadsansvaret.

Bakgrunnen for begrensningen er blant annet hensynet til forutsigbar prosessrisiko. På grunn av det maksimale ansvaret, 20 prosent av tvistegjenstandens verdi men aldri mindre enn kr 2500 og aldri mer enn kr 25000, skal partene kunne forutse hvilket kostnadsansvar de kan bli pålagt. Før innføringen av småkravprosessen råder det stor usikkerhet i hvor stort sakskostnadsansvaret i den enkelte sak blir.¹⁸ Det har hyppig vist seg at ansvaret overstiger det dobbelte av det man er forespeilet og også tvistegjenstandens verdi.

2.2.6 Prosessuell likestilling

Innføringen av småkravprosessen må også sees i lys av målet om prosessuell likestilling mellom partene. Ideen, som er hentet fra engelsk rett "equality of arms", går ut på at ulikheter mellom partenes ressurser skal avhjelpes slik at det ikke får betydning for den svakere parts mulighet til å forsvare sin rett. Hensynet har hatt betydning ved utformingen av beløpsbegrensningen for småkravprosessen virkeområde. Dersom begrensningen ble satt lavt ville partene tvinges inn i en mer inngående og dyrere prosess.¹⁹ En ubalanse mellom partenes ressurser får ikke samme betydning siden begrensningen er så høy at flere har råd til å forsvare sin sak gjennom den billigere småkravbehandling.

2.2.7 Billigere, hurtigere, enklere

Tre hovedstikkord når en skal begynne innføringen av en særskilt småkravprosess er billigere, hurtigere, enklere. I realiteten oppsummerer disse tre ordene bakgrunnen for prosessen.

At prosessen gjøres billigere enn allmennprosessen må sees sammen med den generelle kostnadsbesparelsen tvisteloven legger opp til. Småkravprosessen særlige regler for

---

¹⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 198.

¹⁹ Se NOU 2001:32 s. 143.

størrelsen på rettsgebyret sikrer nettopp at prosessen billigere kan gjennomføres. Det begrensede sakskostnadsansvaret er et annet kostnadsdempende moment. At småkravprosessen tufter direkte på målet om å dempe kostnadene kommer til uttrykk i forarbeidene idet de uttrykker at ”kostnadsaspektet er det sentrale element”.²⁰

Spesielt for småkravprosessen er at den skal være enklere enn allmennprosessen. Enklere i den forstand at prosessen skal inneha forenklinger som gjør den bedre tilpasset små krav og som gjør det mulig for partene å være selvprosederende.

En hurtigere prosessform sammenlignet allmennprosessen innebærer at behandlingen har kortere tidsfrister. Saksforberedelsen er kortere, sluttbehandlingen skjer normalt ved ett rettsmøte, retten har adgang til å avsi dom raskere og søksmålsperioden er forkortet idet § 10-4 første ledd bestemmer at tvisten normalt skal være avsluttet 3 måneder etter inngivelse av stevningen. Fordi prosessen skal gjennomføres raskere innebærer det at prinsippet om kontradiksjon kommer i bakgrunnen.²¹

2.3 Internasjonale forpliktelser

Ved innføringen av menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30, der tre menneskerettighetskonvensjoner ble gjort til intern norsk rett, fikk Norge nye folkerettslige forpliktelser som gir føringer for norske prosessregler.²² Særlig den europeiske menneskerettskonvensjonen har hatt betydning for utformingen av tvisteloven. De inkorporerte protokoller og konvensjoner skal supplere interne norske regler og ved eventuell motstrid gå foran norsk rett, jfr. menneskerettsloven § 3. I småkravprosessen gjenspeiler en av hovedmålsettingene bak prosessen, å sikre ”access to court” som implisitt

---

²⁰ Ibid. s. 339.

²¹ Prinsippet innebærer at partene i en prosess skal ha anledning til å uttale seg, sette seg inn i motpartens anførsler og ta til motmæle før saken avsluttes.

²² Andre viktige regler som påvirker tvistelovens utforming er EØS-avtalen og Luganoloven, se Schei 2002.

følger av EMK artikkel 6 nr. 1, forholdet til de internasjonale reglene.²³ Et annet viktig aspekt ved EMK er at den stiller krav til at enhver har krav på ”a fair and public hearing within a reasonable time”, jfr. EMK artikkel 6 nr. 1 første setning. For det første oppstiller EMK krav om at rettergangen skal være rettferdig. Implisitt må det innebære et krav til en forsvarlig behandling for å komme fram til materielt riktig resultat. For det andre skal enhver likevel ha rett på at rettergangen skjer innen rimelig tid. I noen tilfeller kan disse kravene synes å stå i motsetning til hverandre. En tilstrekkelig forsvarlig behandling kan synes vanskelig å oppnå dersom en skal ta hensyn til hurtighet i behandlingen. Prinsippet ”rough and ready”, hentet fra engelsk rett, betegner en prosess som er hurtig og forenklet, men som likevel er rimelig forsvarlig. For eksempel vil en sak som utvides etter at saksforberedelsen er avsluttet kunne stride mot prinsippet ”rough and ready” prosess. Siden småkrav ikke har egnet seg for alminnelig domstolsbehandling må det i småkravprosessen nettopp skje en avveining mellom ”rough and ready” prosess og ingen behandling overhodet.²⁴

---

²³ Se punkt 2.2.4.

²⁴ Se Schei 2002.

3 Virkeområde

3.1 Hvilke krav som behandles

Som nevnt reguleres småkravprosessen dels av generelle regler i tvisteloven og dels av særlige regler i tvisteloven kapittel 10. Anvendelsesområdet for småkravprosessen kan kort skisseres som en prosess for tingretten med i hovedsak krav av små eller mellomstore formuesverdier, saker med tvistesumverdi inntil kr 125000. Utover beløpsgrensen kan prosessen komme til anvendelse dersom retten og partene er enige under hensyn til at en slik behandling er forsvarlig og hensiktsmessig. For disse typer krav er småkravprosessen obligatorisk, jfr. ordlyden ”ordinære” i § 10-1 første ledd. Med obligatorisk må forstås at reglene skal anvendes og ikke kan velges bort, så sant tvisten ikke forankres i en type krav som er særskilt unntatt. Småkravprosessen føres bare for tingretten. Dette betyr at forliksrådet, lagmannsrett og høyesterett ikke har noen småkravprosess og må derfor bare anvende det generelle proporsjonalitetsprinsippet når de avgjør småkravsaker. Forøvrig er det viktig at behandlingen ”tilpasses” tvistens betydning, § 10-1 første ledd. Her er proporsjonalitetsprinsippet som er behandlet i punkt 2.2.2. kommet til uttrykk. Prosessen vil på nærmere angitte vilkår, se nedenfor, være behandlingsformen for alle typer sivilrettslige småtvister.

3.2 Hovedregel

Den nominelle hovedregel for småkravprosessen følger av § 10-1 første ledd. Vilkårene for hvilke saker som skal behandles som småkravprosess følger av tvisteloven § 10-1 annet ledd.

Som den reelle hovedregel behandles ”saker hvor tvistesummen er under kr 125000”, jfr. bokstav a. Tvistesummen er det beløpet som saken handler om verdsettes til. Verdssettelsen skjer etter tvisteloven kapittel 17. Regelen medfører derfor at alle formuestvister med

større tvistesum enn kr 125000 som hovedregel ikke skal føres som småkravprosess, men etter allmennprosessen. Hva innebærer det at ”retten av eget tiltak” skal ”ta stilling til verdien”, jfr. § 17-1 første ledd? I motsetning til etter tvistemålsloven, der partenes pretensjoner blir lagt til grunn,²⁵ skal retten ta en selvstendig avgjørelse på hvor mye tvistegjenstandens verdi faktisk er. Sammenlignet med tvistemålsloven der praksis viser at retten er svært forsiktig med å overprøve saksøkers pretensjon,²⁶ er trolig intensjonen med de nye reglene at retten blir nødt til å vurdere verdien konkret. Dette innebærer en ”mer intensiv prøving av verdivurderingen” uten at en kan si eksakt hvor intensiv før det foreligger rettspraksis på området.²⁷ Hva er så grunnlaget for verdifastsettelsen? Ifølge § 17-2 første ledd er det avgjørende hvilken verdi tvistegjenstanden har for saksøker når saken bringes inn for retten. Her har regelen et subjektivt element. Videre bestemmer regelen at det skal gjøres fradrag for den del av tvisten som ikke er bestridt. Dette innebærer for eksempel at dersom saksøker har formening om at tvistegjenstandens verdi er på kr 100000 og den saksøkte godtar deler av kravet, verdi av kr 30000, skal retten sette tvistegjenstandens verdi til kr 70000.

Regelens ordlyd uttrykker at saker med tvistesum under kr 125000 skal behandles som småkravprosess og det innebærer at saken må ha formuesverdi. Det er nærliggende å reise spørsmål om hvilke saker som har formuesverdi. Utgangspunktet er at saken må gjelde økonomiske interesser, og avgjørelsen må bero på objektive kriterier.²⁸ Vanligvis vil det ikke by på problemer å avgjøre hvorvidt det dreier seg om formuesverdier eller ikke. Et krav som handler om mangelfull levering av for eksempel en båt, er klart en sak med formuesverdi. Like klart er det at saker som handler om ideelle interesser, eksempelvis sak om retten til å ta et bestemt navn, faller utenfor småkravprosessen. Mellomformer der det er vanskelig å avgjøre om saken omhandler formuesverdier kan imidlertid forekomme. Vil

---

²⁵ Jfr. tvistemålsloven § 15 første ledd.

²⁶ I Rt 1995 s. 932 kom for eksempel retten til at vurderingstemaet for å overprøve saksøkers pretensjon (påstand) var ”klart uriktig”.

²⁷ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s 430.

²⁸ Mæland 2006, s 125.

for eksempel en sak om veirett måtte anses å ha økonomiske interesser? Eller en sak om retten til familiens maleri? Ved avgjørelsen av om saken er av formuesverdi må det trolig legges vekt på hva som er den dominerende interessen. I det siste eksempelet, et maleri, må en da avveie affeksjonsinteressen mot den reelle økonomiske interessen.

Beløpsbegrensningen er angitt til en eksakt sum i stedet for å følge folketrygdens grunnbeløp (G).²⁹ Hvilke fordeler og ulemper har en slik angivelse? På den ene siden er folketrygdens grunnbeløp tilpasset samfunnets konjunktursvingninger og justeres årlig. Departementet mente imidlertid at det var uheldig at beløpet skifter størrelse hvert år og at tallet ikke er rundt. Grensen skal være fleksibel og departementet uttrykker at det ser behov for at saker med tvistesum over kr 125000 ofte vil behandles etter småkravreglene.³⁰ Hvorvidt det er behov for en slik fleksibilitet idet beløpsgrensen i utgangspunktet er langt høyere enn de landene det er naturlig å sammenligne med stiller jeg meg skeptisk til.³¹ Dersom beløpsgrensen anvendes fleksibelt kan det føre til manglende forutberegnelighet og eksplosjon i saksmengde. Etter min mening kan en konkret tallmessig beløpsgrense føre til stadig lovgivningsaktivitet.

Det er ingen nedre tvistesumgrense for hvilke saker som skal behandles som småkravprosess, men det er neppe problematisk siden det er lite realistisk at folk vil gå til sak om veldig små krav, som for eksempel sak med tvistesum kr 5000.

3.2.1 Unntak fra beløpsgrensen

Tvisteloven § 10-1 annet ledd bokstav b modifiseres bokstav a i den grad at også saker der tvistesummen er over kr 125000 skal behandles som småkravprosess dersom ”partene samtykker” og ”retten beslutter dette”. Det er altså ikke tilstrekkelig at en av partene ønsker å bringe inn et krav med høyere tvistesum som småkravprosess, begge partene må være

---

²⁹ Jfr. Folketrygdloven § 1-4: 1G er kr 66812 pr. 1. mai 2007.

³⁰ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 199.

³¹ Se under kapittel 9. Både Sverige, Danmark og England har en langt lavere beløpsbegrensning.

enige og retten må godta det. For eksempel kan en sak der partene er uenig om en overdragelse av en båt, med verdi over kr 125000, har skjedd eller ikke være aktuell for småkravprosessen. Her vil trolig begge partene være interessert i en rask avklaring for å vite hvem som har rådighet over båten og kan ta den i bruk.

Det er nærliggende å reise spørsmål om hvorfor lovgiver har åpnet for at også større krav skal behandles som småkrav. Forarbeidene uttaler at det ”ofte vil være behov for at saken går etter småkravprosessen” uten at de uttrykker noe om i hvilke saker dette kan være aktuelt.³² Etter min mening må det trolig dreie seg om saker som virker forholdsvis lite kompliserte og som krever små ressurser. Trolig har lovgiver åpnet for denne adgangen med generelle hensyn bak tvisteloven for øyet, for eksempel kostnadsdemping. Det er naturlig at saker som har høyere tvistesum enn kr 125000 behandles som småkrav dersom både retten og partene samtykker i det.

3.2.2 Unntak fra kravet til formuesverdi

Saker uten formuesverdi skal behandles som småkravprosess når retten finner det ”forsvarlig og hensiktsmessig, og begge parter ikke motsetter seg slik behandling”, jfr. § 10-1 annet ledd bokstav c.

I og med at regelen i § 10-1 annet ledd bokstav c åpner for at saken kan behandles som småkravprosess uten at det dreier seg om formuesverdi vil de overnevnte mellomformene i punkt 3.2. likevel kunne behandles. Bakgrunnen for å unnta saker uten formuesverdi er ifølge forarbeidene at de sakene, som ikke allerede faller utenfor fordi de mangler fri rådighet, ofte vil være mer kompliserte og spesielle.³³ Sakene passer da ikke inn i en småkravprosess der hovedbegrunnelsen er ”at tvistegjenstandens verdi ikke forsvarer kostnadene ved en ordinær behandling”.³⁴ Noen ganger er likevel ideelle saker ikke så

---

³² Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 199.

³³ Jfr. NOU 2001:32 s. 340.

³⁴ Ibid.

spesielle eller kompliserte, slik at det vil være naturlig å behandle dem i småkravprosessen. Lovgiverne har derfor åpnet for begrenset småkravbehandling av saker uten formuesverdi, og det avgjørende da er hvilke andre vilkår regelen oppstiller. Som nevnt ovenfor stiller regelen krav om at retten må synes småkravprosessen er en ”forsvarlig og hensiktsmessig” behandlingsform. Igjen ser vi at loven spesifikt peker på et grunnhensyn, forsvarlighet, ved all tvisteløsning. Disse kravene innebærer trolig at sakene ikke må være for krevende, kompliserte eller spesielle for en slik forenklet behandling.

3.3 Unntak – generelle og spesielle

Tvisteloven § 10-1 tredje ledd ramser opp hvilke typer saker som er særskilt unntatt en småkravprosess. Unntakene er uttømmende. Bakgrunnen for unntakene er at for disse sakstypene gjelder det egne, tilpassede behandlingsregler.

Etter § 10-1 tredje ledd bokstav a unntas gruppesøksmålene. Gruppesøksmål er en nyvinning ved tvisteloven som innebærer at en bestemt gruppe av personer kan gå til søksmål sammen dersom tvisten utløper fra det samme eller vesentlig samme, faktiske og rettslige forhold. Ofte ville hver enkelt partsdel i disse sakene vært aktuelle for en småkravbehandling etter de alminnelige vilkårene, men disse unntas altså særskilt. Tvistesummen på kr 125000 gjelder for hele søksmålet, også der flere saker slås sammen til en felles sak.³⁵ De fleste gruppesøksmål vil derfor overgå beløpsbegrensningen og falle utenfor hovedregelen. Slik jeg oppfatter gruppesøksmålene vil saksbehandlingen trolig bli såpass komplisert og ressurskrevende fordi mange aktører er involvert, at en småkravbehandling passer dårlig.

Unntak nummer to er saker etter spesialprosess, jfr. § 10-1 tredje ledd bokstav b. Dette unntaket er naturlig sett ut fra lex specialis-prinsippet som inneholder en formodning om at spesielle regler skal gå foran generelle regler. Forarbeidene ramser opp ”skifteloven,

---

³⁵ Se tvisteloven § 17-3 (1) som uttrykkelig sier at flere krav, mot samme saksøkt, skal legges sammen ved vurdering av tvistegjenstandens verdi.

tvangsfullbyrdelsesloven, skjønnsloven og jordskifteloven” som eksempler på spesialområder som vil følge egne prosessregler.³⁶ Unntaket i tvisteloven modifiseres dog i den grad spesiallovgivningen selv har regler om at behandlingen skal være småkravprosess.³⁷

Etter § 10-1 tredje ledd bokstav c skal også saker med begrenset rådighet, jfr. tvisteloven § 11-4, unntas småkravprosess. I dette ligger at partene mangler fri rådighet og derfor ikke kan disponere fritt over sakens gjenstand. Forarbeidene uttrykker ingenting om unntaket utover å fastslå at saker uten fri rådighet ”bør generelt falle utenfor småkravprosessen”.³⁸ Eksempel på saker som ikke har fri rådighet er barnefordelingsaker og saker om samværsrett, saker om personstatus og saker som omhandler offentligrettslige vedtak.³⁹ Lovens ordlyd skiller seg fra tvistemålsloven ved at den bruker uttrykket ”begrenset rådighet” i stedet for ”uten fri rådighet”. Forarbeidene omtaler ikke dette, men det må trolig skyldes at det finnes saker der partene kan råde over tvistegjenstanden i noen tilfeller, men mangler rådighet i andre. For eksempel har en part begrenset rådighet i en sak om underholdsbidrag til barn. Der kan foreldrene avtaleregulere bidraget innenfor gitte rammer. Alt er ikke i deres kontroll eller rådighet.⁴⁰

Det siste unntaket loven oppstiller er saker hvor tvistesummen er under kr 125000 *og* den har vesentlig betydning for den ene part utover den konkrete sak *eller* fordi den ut fra hensyn til en forsvarlig behandling krever behandling ved allmennprosess, jfr. § 10-1 tredje ledd bokstav d. Loven uttrykker to alternativer der dette kan være aktuelt. For det første dersom saken har vesentlig betydning for en part utover den konkrete sak. Forarbeidene peker på sakens kompleksitet som et moment, men sier lite utover det som står i regelen.⁴¹

---

³⁶ Jfr. NOU 2001:32 s. 340.

³⁷ Jfr. ordlyden i regelen, tvisteloven § 10-1 (3) bokstav b.

³⁸ Jfr. NOU 2001:32 s. 340.

³⁹ Se tvisteloven § 11-4 som uttrykker hvilke saker som har begrenset rådighet.

⁴⁰ Se Skoghøy 2005, som skriver om dispositive og indispositive saker fra s. 449.

⁴¹ Se NOU 2001:32 s. 340.

Det må trolig være prinsipielle saker, for eksempel saker som kan ha prejudikatverdi. Ut fra ordlyden vil imidlertid en naturlig forståelse innebære at saken må ha prinsipiell betydning konkret for den ene parten, ikke at regelen rammer tilfeller der saken har betydning for andre enn parten. Forarbeidene uttaler at ”dette unntaket gjelder saker som har prinsipiell betydning, i det minste slik at de for en eller begge parter vil kunne ha vesentlig betydning ut over den konkrete tvisten, og for de mer kompliserte tvister hvor en behandling etter småkravsreglene ikke vil kunne bli tilstrekkelig betryggende”.⁴² Dette må kunne tas til inntekt for at unntaket skal kunne anvendes både der saken er prinsipiell og der saken har stor betydning for partene.⁴³

Det andre alternativet der unntaket kan komme til anvendelse er hvor hensynet til en forsvarlig behandling fører til at saken behandles som allmennprosess. Dette vil naturlig nok være i saker som er omfattende og vanskelige. Om dette sier forarbeidene ”at også retten av eget tiltak bør kunne beslutte overføring til allmennprosessen hvis den finner det uforsvarlig å følge småkravsprosessens regler”.⁴⁴ De uttaler imidlertid at regelen kun skal oppfattes som en sikkerhetsventil i og med at reglene er så fleksibelt utformet at retten kan behandle kompliserte saker med tilstrekkelig grundighet selv i en småkravprosess.

3.4 Tvist om prosessform

Loven regulerer det tilfellet der det oppstår uenighet om hvilken prosessform som skal velges. Retten avgjør prosessform ved kjennelse, jfr. § 10-1 fjerde ledd. En kjennelse kan som utgangspunkt angripes ved anke, jfr. tvisteloven § 29-2 første ledd. Ankeretten er imidlertid betydelig begrenset fordi kjennelsen bare kan ”angripes på det grunnlag at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig”, jfr. § 29-3 annet ledd. Forarbeidene ønsket å begrense adgangen siden retten i første instans, som spiller en aktiv rolle i

---

⁴² Ibid. s. 763.

⁴³ Hov mener forarbeidene uttrykker seg svært uklart på dette punkt, jfr. Hov, III 2007, s. 320-321.

⁴⁴ Jfr. NOU 2001:32 s. 340.

saksforberedelsen og får god innsikt i saken, trolig vil være bedre egnet enn ankeinstansen til å avgjøre saksbehandlingsspørsmål.⁴⁵

Konsekvensene er at partene må finne seg i at saken blir behandlet i den prosessen retten avgjør ved kjennelse. Dersom retten avgjør at en sak skal behandles som småkrav vil dette normalt ikke by på problemer siden denne prosessformen er billigere for saksøker. Hadde den som saksøker forventning om at saken skulle behandles som småkravprosess og retten avgjør at den skal behandles som allmennprosess kan det virke urimelig at han må godta de ekstra sakskostnadene dette medfører. Det vil gå imot hensynet til forutberegnelighet. Ifølge forarbeidene ”vil en overføring av saken til allmennprosess kunne være en vesentlig bristende forutsetning for saksanlegget”.⁴⁶ Resultatet av dette er at det er lovfestet en rett for saksøker til å ”frafalle saken uten å oppgi kravet og uten ansvar for motpartens sakskostnader”, jfr. tvisteloven § 10-1 fjerde ledd siste setning.

3.5 Forholdet til forliksrådet

Forliksrådet er et viktig tvistemeglingsorgan i det norske samfunnet, idet hele 218157 tvister ble ferdigbehandlet ved denne instansen i 2004.⁴⁷ Som utgangspunkt skal alle småkravsaker behandles i forliksrådet som første instans, jfr. tvisteloven 6-2 annet ledd, jfr. første ledd. Forliksrådets hovedoppgave er å være en buffer for tingrettene slik at ikke unødvendige saker føres for domstolene.⁴⁸ Praktisk for småkravprosess er at tvisteloven § 6-2 annet ledd bokstav b og c bestemmer at saker som har vært underlagt utenrettslig mekling etter tvisteloven kapittel 7 og saker behandlet for klagenemnd kan føres direkte for tingretten.⁴⁹ Dersom saken er viktig for saksøker antar jeg at den tilliten domstolene

---

⁴⁵ Ibid. s. 769.

⁴⁶ Ibid. s. 340.

⁴⁷ Tall hentet fra statistisk sentralbyrå, SSB.

⁴⁸ Mæland 2006 s. 40.

⁴⁹ Det tredje unntaket gjelder saker der nye parter eller nye rettsforhold bringes inn, jfr. § 6-2 (2) bokstav d.

generelt vekker og de reduserte utgiftene i småkravprosessen vil føre til ønske om at saken føres for retten fremfor forliksrådet.

4 Saksforberedelsen

4.1 Innledende betraktninger

Saksforberedelsen er den tidsperioden fra en bestemmer seg for å gå til sak, ved å sende inn stevning til tingretten, inntil det tidspunkt når sluttforhandlingen begynner. Karakteristisk for saksforberedelsen innen småkravprosessen er at den skal kunne gjennomføres hurtigere og være mer uformell enn allmennprosessen, og retten skal ha anledning til å velge om partenes kontakt skal være i skriftlig eller muntlig form.⁵⁰ Ved tvisteloven innføres det en generell lovfestet plikt for retten til å drive aktiv saksstyring under hele saksprosessen, jfr. § 11-6. I småkravprosessen gjenspeiles dette ved at dommeren hjelper til, for eksempel gjennom reglene om prosessuell veiledning og kontakt med partene, slik at hensynene til en hurtig og forenklet saksforberedelse opprettholdes. Det er derfor viktig at dommerne spiller en aktiv rolle i prosessen. Reglene for saksforberedelse er dels regulert ved tvisteloven § 10-2 og dels gjennom allmennprosessens regler om saksforberedelse som er gitt anvendelse. Allmennprosessens regler skal komme til anvendelse der det er uttrykkelig sagt at reglene kommer til anvendelse på småkravprosessen.⁵¹ Viktige regler som kommer til anvendelse under saksforeberedelsen er tvisteloven §§ 9-2, 9-3, 9-6, 9-7, 9-8, 11-5, 11-6 og kapittel 5.⁵²

---

⁵⁰ Se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 194.

⁵¹ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

⁵² Reglene i tvisteloven §§ 5-1, 10-2 (1) og (2) uttrykker at disse reglene skal gjelde for saksforeberedelsen. I tillegg gjelder tvistelovens del I, II, IV og V.

4.2 Fellesregler

4.2.1 Innledende betraktninger

Herunder blir det en løpende redegjørelse av viktige fellesregler for småkravprosessen og allmennprosessen under saksforberedelsen. På grunn av oppgavens omfang blir det ikke anledning til å gå særlig i dybden, men jeg vil forsøke å gi en kort presentasjon av de viktigste sidene ved fellesreglene.

4.2.2 Varsel om søksmål

Regler om varsel reguleres av tvisteloven kapittel 5. Før stevning kan innsendes, eller sak bringes inn for forliksrådet, plikter saksøker å varsle de(n) han ønsker å gå til sak mot.⁵³ I varselet skal saksøker opplyse om kravet, grunngi kravet og oppfordre mottakeren til å ”ta stilling til kravet og grunnlaget”, jfr. § 5-2 første ledd. Bakgrunnen for reglene er trolig den generelle målsetning om effektivisering av domstolene. Dersom saksøkte gis anledning til å få kunnskap om kravet kan det antageligvis i noen tilfeller føre til at partene kan komme til enighet uten søksmål.

4.2.3 Plikt til å søke minnelig løsning

Før en tvist kan søkes løst i tingretten plikter partene å ”undersøke om det er mulig å løse tvisten i minnelighet”, jfr. tvisteloven § 5-4. Ved en naturlig forståelse av ordet ”undersøke” innebærer det at partene aktivt må sjekke om søksmål kan unngås. Forarbeidene nevner at ”dette innebærer en plikt til å ta spørsmålet opp til egen vurdering og med motparten”.⁵⁴ Etter § 5-4 kan en eventuelt undersøke denne muligheten på tre måter: for det første gjennom mekling ved forliksråd,⁵⁵ for det andre ved utenrettslig mekling eller for det tredje ved utenrettslig tvisteløsningsnemnd. Regelen bruker

---

⁵³ Jfr. tvisteloven § 5-1 (2).

⁵⁴ Jfr. Ot.prp nr. 51 (2004-2005) s. 378.

⁵⁵ Se punkt 3.5. som behandler forholdet til forliksrådet.

”eventuelt”, og vil derfor forstås som et forslag, men ingen plikt for partene til å gjøre det på denne måten.

4.2.4 Stevning

Enhver sak åpner formelt ved at stevning⁵⁶ inngis retten, jfr. tvisteloven § 9-2 første ledd. Regelens annet ledd oppstiller visse formelle krav til hva stevningen skal inneholde.⁵⁷ Stevningen kan være skriftlig eller muntlig, jfr. ordlyden. I forarbeidene er det sagt at innlevering av muntlig stevning trolig vil ha særlig betydning for småkravprosessen og i denne sammenheng vil rettens prosessuelle veiledningsplikt få betydning.⁵⁸ Jeg antar at muntlighet er særlig aktuelt i småkravprosessen fordi prosessen legger opp til selvprosederende parter. Det er to viktige hensyn bak reglene om hvordan stevning skal utformes. For det første er det viktig for saksøker å vite hvilke krav som fremmes mot han. For det andre er det viktig å kjenne grunnlagene slik at han kan være forberedt og ta til motmæle og forsvare seg.⁵⁹

4.2.5 Tilsva

Saksøkte skal gi retten tilsva,⁶⁰ jfr. tvisteloven § 9-3 første ledd. Dersom den saksøkte er selvprosederende kan han henvende seg til retten og avsi muntlig tilsva og så få hjelp av retten til å formulere tilsvaret skriftlig, jfr. § 12-1 annet ledd. Det er retten som skal sørge for at stevningen forkynnes for saksøkte slik at plikten til å inngi tilsva utløses, jfr. 12-4.

---

⁵⁶ Stevning er en del av prosesskriftene, og reguleres i tvisteloven kapittel 12. Dette er skriftlige uttrykk for partenes prosesshandling. Ifølge Hov I 2007 s 34, har prosesskriftene normalt vært i papirformat. Domstolloven § 197a åpner imidlertid for at Kongen kan gi hjemmel til at prosesskriftene mellom partene og retten skal være elektronisk.

⁵⁷ Jfr. § 12-2 som oppstiller krav til utforming av prosesskriv.

⁵⁸ Jfr. NOU 2001:32 s. 341.

⁵⁹ Ibid. s. 747.

⁶⁰ Også tilsva regnes som prosesskrift, jfr. § 12-1 (2). Se mer i fotnote 56.

Det er naturlig å stille spørsmål om når tilsvaret skal være inngitt. Loven sier at fristen ”bør normalt være tre uker”, jfr. § 9-3 første ledd annen setning. At tidsfristen ikke er absolutt fastlagt i loven, men settes konkret av retten i den enkelte sak, antar jeg er fordi tvister kan være så ulike med hensyn til kompleksitet. Tilsvarets formkrav reguleres i § 9-3 annet og tredje ledd.

4.2.6 Uttalelser, innsigelser og avgjørelser om saksbehandlingen

Etter § 9-6 første ledd gis partene rett til å uttale seg om forhold som kan ha betydning i saken. Ifølge forarbeidene er det en forutsetning for denne adgangen at tvisten som skal avgjøres kan få en slik betydning for parten at han har et reelt behov for å komme med uttalelse.⁶¹

§ 9-6 annet ledd regulerer at innsigelser mot prosesshandlinger⁶² fra en part må fremsettes ”så snart parten har mulighet for det”. Forarbeidene uttaler at den skjønnsmessige utformingen må sees i sammenheng med den ”praktiske mulighet”.⁶³ Dersom innsigelsen fremmes for sent er utgangspunktet at innsigelsen settes ut av betraktning, men parten vil kunne gjøre innsigelsen gjeldende dersom han ikke visste at det var grunnlag for å fremme innsigelse *og* det vil være urimelig dersom den ikke kan påberopes, jfr. § 9-6 annet ledd annen setning. Hvis parten(e) er selvprosederende kan terskelen for at kravene foreligger være lavere enn ellers.⁶⁴

---

⁶¹ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 394.

⁶² Er prosesshandlinger partene foretar seg under prosessen, som for eksempel stevning, tilsvær, bevisstilbud, bevisframlegging, påstandsendringer, begjæringer, innsigelser, osv.

⁶³ Jfr. NOU 2001:32 s. 751.

⁶⁴ Ibid.

4.2.7 Enighet mellom partene

Dersom partene er enige om et eller flere krav og denne enigheten er ”bindende for retten”,⁶⁵ skal retten foreta realitetsavgjørelse av kravet/kravene i samsvar med enigheten, jfr. § 9-7 første ledd. Ifølge forarbeidene kan avgjørelsen likevel skje senere dersom det ikke taler mot en av partene, og en utsettelse vil være hensiktsmessig.⁶⁶

4.2.8 Forenklet domsbehandling

Regelen i tvisteloven § 9-8 første ledd er en nyvinning som innebærer at retten ved dom etter forenklet domsbehandling kan avgjøre et krav dersom det er klart at det ikke kan gis medhold eller at innsigelsene i sin helhet ikke kan føre fram.⁶⁷ Det er altså en beskyttelsesregel mot uberettigede søksmål som fører til at saken avsluttes ved dom. Etter ordlyden i tvisteloven er det vilkår om at det er ”klart” at kravene ikke kan gis medhold. Etter forarbeidene må disse vilkårene anvendes strengt slik at det må være ”åpenbart at saksøkte ikke for noen del har holdbare innsigelser mot kravet”.⁶⁸ Forarbeidene sier også at terskelen for å anvende regelen må være høy fordi andre saksbehandlingsregler, slik som småkravprosessen, kan få en sak forholdsvis raskt avgjort. Dessuten har retten etter § 9-6 tredje ledd siste setning anledning til å avslutte en sak som er opplagt og frifinne saksøkte uten å ta stilling til avvisningsspørsmålet, dersom det er klart for den at saksøkers krav ikke kan føre fram.⁶⁹ Eksempel på tilfelle der det kan bli aktuelt å anvende § 9-8 første ledd vil være dersom det er tvil om saken skal avvises fordi søksmålsvilkårene ikke er oppfylt men der det er klart at saken ikke vil føre fram dersom realiteten prøves.⁷⁰

---

⁶⁵ Etter reglene i § 11-2.

⁶⁶ Jfr. NOU 2001:32 s. 752.

⁶⁷ Ideen er hentet fra engelsk og amerikansk rett, ”summary judgment”, se Robberstad 2005, s 584.

⁶⁸ Jfr. NOU 2001:32 s. 752.

⁶⁹ Regelen er trolig et utslag av hensynene til effektivitet og kostnadsbesparelser i domstolene. Det er ikke et poeng å behandle sak som klart ikke kan føre fram.

⁷⁰ Jfr. NOU 2001:32 s. 145.

4.2.9 Ordinær mekling

Både i allmennprosessen og småkravprosessen skal retten ”på ethvert trinn av saken vurdere muligheten for å få rettstvisten helt eller delvis løst i minnelighet gjennom mekling eller rettsmekling”, jfr. § 8-1 første ledd. Bakgrunnen for reglene om mekling er en konsekvens av plikten til aktiv saksstyring.⁷¹ Av § 8-2 første ledd første setning følger det at ordinær mekling innebærer at retten ”søker å legge grunnlaget for en minnelig ordning”. Meklingen kan foregå i rettsmøte eller ved annen kontakt med partene, se § 8-2 første ledd første setning. For småkravprosessen er det trolig ekstra aktuelt at bestemmelsen gir adgang for retten til å mekle under mer uformell kontakt mellom partene. Reglene om rettsmekling, jfr. § 8-3 følgende, gjelder også for småkravprosessen. Rettsmekling må likevel anses som mindre aktuelt i småkravprosessen under hensyn til prosessøkonomiske betraktninger.

4.3 Aktiv saksstyring under saksforberedelsen

Behovet for en mer effektiv rettspleie har foranlediget et grunnleggende prinsipp i tvisteloven om rettens plikt til å bedrive saksstyring. De generelle pliktene følger av § 11-6. Siden reglene om hvilke konkrete plikter dette innebærer i allmennprosessen, se § 9-4, 9-11 og 9-13, er unntatt småkravprosessen supplerer istedet § 10-2 annet ledd hvilke konkrete plikter dette innebærer på småkravprosessens område.

Gjennom incitament, planlegging og styring skal retten i en småkravprosess lede sakens gang. Retten har som utgangspunkt plikt til å sørge for at det blir tilrettelagt for, ved å legge en plan for saksbehandlingen og følge den opp, ”at saken effektivt og forsvarlig kan bringes til avslutning”, jfr. § 11-6 første ledd. Ifølge forarbeidene er ikke reglene gitt bare med tanke på ”at partene i tilstrekkelig grad medvirker til en effektiv og rask prosess”, men også fordi retten selv ”må finne rom for den tid som trengs til å utføre eget arbeid, slik at saksbehandlingen ikke blir unødig langvarig”.⁷² Den aktive saksstyringen er dommerens ansvar, jfr. § 11-6 tredje ledd. Ifølge forarbeidene kan den forberedende dommeren likevel

---

⁷¹ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 388.

⁷² Ibid. s. 407.

delegere enkelte praktiske oppgaver til rettens kontor, men i hovedsak er det han som bedriver styringen.⁷³ Retten kan ”sette frister for prosesshandlinger” i medhold av domstolloven § 140 og kapittel 8 og ”treffe de avgjørelser som er nødvendige for behandlingen”, jfr. § 11-6 annet ledd. For småkravprosessen, der saken normalt skal være avsluttet med dom innen tre måneder, jfr. § 10-4 første ledd, vil neppe rettens adgang til å sette frister være hensiktsmessig siden tidsrammen allerede er oppstilt. Viktig er likevel regelen i § 10-3 annet ledd andre setning som åpner for at retten setter tidsrammer for rettsmøtet. Dette skal normalt gjøres før sluttbehandlingen. At retten kan treffe avgjørelser som er nødvendige for sluttbehandlingen innebærer for eksempel at retten kan treffe avgjørelser om hvilke bevis det vil være hensiktsmessig å føre under hensyn til proporsjonalitetsprinsippet.⁷⁴ Ved plikten til å bedrive aktiv saksstyring under saksforberedelsen får dommeren dessuten gode forutsetninger for å gjøre sluttbehandlingen og så effektiv som mulig.

Retten skal gjennom kontakt med partene undersøke om saksforberedelsen er tilstrekkelig og eventuelt finne ut om det er mulig å få til minnelig ordning, jfr. § 10-2 annet ledd. Det er naturlig å forstå regelen slik at den utløser en plikt for dommeren til *aktivt* å sjekke om det er mer som bør foretas under saksforberedelsen og om det er grunnlag for partene å komme til en minnelig løsning. Dersom det er mulighet for enighet mellom partene er dette å foretrekke framfor en ressurskrevende behandling som tross alt småkravprosessen også er. I forarbeidene henvises til et av hovedformålene bak småkravprosessen idet det uttrykkes at hovedvekten skal være at saksforberedelsen skjer hurtig.⁷⁵ Bakgrunnen for at reglene i § 10-2 annet ledd ”er gjort mer fleksible, og mindre omfattende og detaljerte” enn allmennprosessens § 9-4 er at lovgiverne så størst behov for aktiv saksstyring i større og kompliserte saker.

---

⁷³ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 409.

⁷⁴ Se rettens adgang til å begrense omfanget av bevis i §§ 21-7 annet ledd og 21-8.

⁷⁵ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

Igjen ser vi det uformelle elementet i småkravprosessen idet retten selv kan bestemme om kontakten med partene skjer i muntlig eller skriftlig form.⁷⁶ Departementet modifiserer imidlertid ved å uttrykke at dette utgangspunktet begrenses der allmennprosessens generelle regler, der de kommer til anvendelse i småkravprosessen, bestemmer at kommunikasjonen skjer i skriftlig form.

4.4 Rettens veiledningsplikt under saksforberedelsen

Gjennom tvisteloven kommer et skjerpet krav til rettens veiledningsplikt gjennom en generell regel om rettens plikt til å yte veiledning på ethvert trinn i saken, jfr. § 11-5. Regelen gjelder også i småkravprosessen, se den utvidete henvisningen i § 10-2 annet ledd. Behovet for veiledning i småkravprosessen er aktuelt fordi den legger opp til at partene opptrer uten advokat. Adgangen til å veilede partene har historisk vært omstridt i norsk, og nordisk prosessrett. Dette fordi utbredt veiledning kan være betenkelig av hensyn til grunnleggende synspunkter om en uavhengig og upartisk domstol⁷⁷.

Regelen innebærer at retten skal yte slik prosessuell veiledning om saksbehandlingens rutiner og regler at partene er i stand til å ivareta sine interesser, jfr. § 11-5 første ledd. Videre skal retten ha som målsetting å forebygge feil og eventuelt yte slik veiledning at feil som er begått rettes opp.⁷⁸ Den materielle veiledning, som innebærer at retten veileder om innholdet i jussen, følger av § 11-5 annet til sjuende ledd. Målet med materiell veiledning er å sikre at saken blir riktig avgjort, jfr. § 11-5 annet ledd. På hvilken måte retten skal bidra med materiell veiledning følger av tredje, fjerde og femte ledd. For det første skal retten passe på at påstander, standpunkter og tvistespoørsmål blir klarlagt, jfr. tredje ledd. For det andre kan retten bidra ved å oppfordre en part til å ta standpunkt til faktiske og rettslige spørsmål, se fjerde ledd. For det tredje kan retten appellere til at en part tilbyr bevis, jfr. femte ledd. § 11-5 sjette ledd uttrykker en særlig plikt for veiledning overfor

---

⁷⁶Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 401.

⁷⁷ Se for eksempel Juul, 1996.

⁷⁸ Regelens første ledd annen setning.

selvprosederende. Begrensninger for materiell veiledningsplikt følger av § 11-5 syvende ledd. Ifølge forarbeidene kan ikke retten veilede om ”hvilke krav som bør fremmes, hva påstanden bør gå ut på, eller hvilke påstandsgrunnlag og rettsregler som påberopes”.⁷⁹ Konkret hvor langt veiledningsplikten rekker må bero på et skjønn slik at ikke tilliten til rettens upartiskhet svekkes, jfr. § 11-5 sjuende ledd første setning.

I allmennprosessen, der partene sjeldent opptrer alene, kan partene enklere få den nødvendige veiledning av advokaten sin. Etter min mening er utvidet materiell veiledning nødvendig overfor selvprosederende. Det kan vanskelig tenkes at folk flest er villig til og evner å prosedere sin egen sak dersom de ikke kan få rådgivning og hjelp til formalitetene.

Forarbeidene uttaler at man må se § 11-5 første ledd i sammenheng med sjette ledd som omhandler selvprosederende parter.⁸⁰ Det er viktig at disse partene føler seg fortrolig nok til å ivareta sine egne interesser. Departementet uttrykker likevel at § 11-5 første ledd skal forstås slik at den også innebærer en viss utvidelse av prosessuell og materiell veiledningsplikt overfor prosederende advokater. Dersom det er klart at feil begås, og det er sannsynlig at advokaten ikke er klar over det, må veiledningsplikten innebære et krav til retten om å veilede advokaten.⁸¹ Ifølge Hov er det også krav om at veiledningen som ytes er fullstendig. Det må således komme klart fram hva som er gjort feil, hvordan feilen kan rettes og hvilke følger det kan få dersom en ikke retter.⁸²

---

⁷⁹ Jfr. Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 406.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Ibid.

⁸² Jfr. Hov, I 2007 s. 247-248.

4.5 Hvilke særlige regler om saksforberedelse skiller småkravprosessen fra allmennprosessen?

4.5.1 Varsling av bevis og innsendelse av dokumentbevis

I småkravprosessen plikter partene senest en uke før rettsmøtet ”å varsle om bevis og sende inn dokumentbevis” som tidligere ikke er innsendt, jfr. § 10-2 tredje ledd første setning. Dette skyldes at partene skal ha tid til å forberede seg på hvilke bevis som vil bli framlagt. Bakgrunnen for at fristen utløper senere⁸³ enn for allmennprosessen er at småkravprosessen skal være mer uformell og ha et hurtigere tempo.⁸⁴ Kan bevis som framlegges etter fristen avskjæres? Normalt, i allmennprosessen, har man regler for retten til å avskjære bevis som framlegges for sent etter den alminnelige preklusjonsregelen i § 9-16. Denne regelen gjelder imidlertid ikke i småkravprosessen. Begrunnelsen for dette er at prosessen skal være mer uformell,⁸⁵ og det blir den ikke dersom en anvender en streng bevisavskjæringspraksis.⁸⁶ Retten har imidlertid under visse vilkår⁸⁷ anledning til å avskjære bevis på grunn av fristforsømmelsen i henhold til § 16-6 tredje ledd som også gjelder for småkravprosessen. Mæland mener at denne adgangen likevel må anvendes under hensyn til at forarbeidene uttrykker at det skal mer til å prekludere bevistilbud i småkravprosess enn i allmennprosess.⁸⁸

4.5.2 Skriftlige utredninger

Av hensyn til at småkravprosessen skal være billigere og hurtige er partenes rett til å inngi skriftlige utredninger begrenset til de tilfeller ”særlige grunner taler for det”, jfr. § 10-2 tredje ledd siste setning. Til sammenligning følger det av § 9-9 annet ledd at partene kan

---

⁸³ Normalt skal bevisvarsling skje senest to uker før hovedforhandling, se § 9-16 (1), jfr. § 9-10 (1).

⁸⁴ Se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

⁸⁵ At prosessen er mer uformell innebærer for eksempel at partene gjerne er selvprosederende, noe som fører til at en ikke kan ha like store forventninger, som for advokater, til at de kjenner til fristreglene.

⁸⁶ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 194.

⁸⁷ Enten at rettsmøtet ellers må utsettes *eller* saken vil bli vesentlig forsinket.

⁸⁸ Se Mæland 2006 s. 92 som henviser til Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 194.

avgi skriftlige utredninger ved avtale mellom dem og retten samtykker. Samtykke kan gis dersom ”det vil gi en mer effektiv og prosessøkonomisk behandling”, jfr. § 9-9 annet ledd annen setning. Regelen i småkravprosessen innebærer at tillatelse til inngivelse bare gis unntaksvis og forarbeidene uttaler at ordningen ”reserveres de tilfeller hvor retten mener det er klart at det vil gi en prosessøkonomisk gevinst”.⁸⁹ Bakgrunnen for at adgangen er snevrere i småkravprosessen enn i allmennprosessen er trolig det ekstra sterke hensynet til at prosessen skal være effektiv og ekstraarbeid bør derfor unngås.

4.5.3 Nærmere om den forenklede saksforberedelse

Det er en rekke regler om saksforberedelse i tvisteloven som ikke gjelder i småkravprosessen. Regelen i § 9-4 som innebærer at retten aktivt og planmessig skal styre saksforberedelsen og lage en plan for den videre behandling gjelder ikke. Det skal heller ikke avholdes rettsmøter under saksforberedelsen, § 9-5. Partene skal ikke inngi sluttinnlegg i henhold til § 9-10 og retten skal heller ikke foreta noen foreberedelse av hovedforhandlingen når saksforberedelsen er avsluttet, se § 9-11. Saksforberedelsen i småkravprosessen gjennomføres derfor hurtigere, enklere og mer uformelt. Ifølge forarbeidene skal det ”legges vekt på” at saksforberedelsen ”virker rask og enkel”, men den må likevel være tilstrekkelig for at den kan utgjøre et ”forsvarlig avgjørelsesgrunnlag” under sluttbehandlingen.⁹⁰

---

⁸⁹ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

⁹⁰ Ibid.

5 Muntlig sluttbehandling

5.1 Innledende betraktninger

Karakteristisk for den muntlige sluttbehandlingen er at den skal være forenklet allmennprosessens hovedforhandling men likevel tilstrekkelig forsvarlig til at retten kommer fram til materielt riktig resultat. Muntlig sluttbehandling reguleres av tvisteloven § 10-3. Gjennomføringen av sluttbehandlingen skjer ved rettsmøtet som normalt varer to-tre timer og svært sjeldent lenger enn en dag, jfr. § 10-3 annet ledd siste setning. I forhold til allmennprosessens gjennomføring av hovedforhandling, se § 9-15, kan småkravprosessens muntlige sluttbehandling best beskrives som hovedforhandling light. Oppgaven vil nå behandle de elementene ved sluttbehandlingen som er typisk eller særegne for småkravprosessen. Forskjeller sammenlignet allmennprosessen blir trukket fram underveis.

5.2 Hvordan avholdes rettsmøtet?

Rettsmøtet skal som utgangspunkt gjennomføres muntlig, jfr. § 10-3 fjerde ledd første setning. Behandlingen vil derfor ikke være tuftet på skriftlige redegjørelser og skriftlig sluttinnlegg. Forarbeidene sier at muntlig behandling må stå, i likhet med andre lands småkravordninger, i en helt dominerende posisjon.⁹¹ Dette fordi det gjør en ”effektiv veiledning av partene enklere”. Igjen henvises det til den grunnleggende veiledningsplikten. Til sammenligning uttrykker tvisteloven at også hovedforhandlingen skal som utgangspunkt være muntlig, jfr. § 9-14 første ledd.

Det er likevel mulig med skriftlig behandling dersom retten gir ”samtykke til at partene gjør avtale” om det, og det er ”ønskelig av prosessøkonomiske hensyn”, jfr. § 10-3 første ledd annen setning. Justisdepartementet uttaler at retten bare unntaksvis må finne det

---

⁹¹ Jfr. NOU 2001:32 s. 341-342.

hensiktsmessig med skriftlig behandling.⁹² Ordlyden i bestemmelsen må dessuten bety at retten ikke kan kreve skriftlig behandling hvis ikke partene ønsker det.

Gjennom § 10-3 annet ledd første setning er det gitt en generell adgang til å holde rettsmøtet som fjernmøte. For allmennprosessen er det gitt en regel i § 13-1 tredje ledd som uttrykker at rettsmøter kan holdes som fjernmøter dersom det er særskilt bestemt eller partene samtykker. Med fjernmøte menes et rettsmøte som foregår ved teknikk som innebærer at alle deltakerne ikke er tilstede fysisk.⁹³ For eksempel kan et fjernmøte foregå via videokamera, telefon eller internett. Bakgrunnen for regelen er hensynet til proporsjonalitet mellom behandlingen og utgiftene.⁹⁴ Forarbeidene uttrykker at det kan være særlig aktuelt dersom en av partene har lang reisevei og utgiftene ikke er rimelig i forhold til å kreve hans tilstedeværelse.⁹⁵ En utvidet adgang til bruk av fjernmøte samsvarer for øvrig godt med hensynet til en rask småkravprosess.

Rettsmøtet skal ”bare hvis særlige grunner foreligger”, vare mer enn en dag, jfr. § 10-3 annet ledd siste setning. Det er naturlig å tolke særlige grunner strengt slik at det bare blir aktuelt dersom sluttbehandlingen viser seg å være uforutsett komplisert med behov for mye bevisføring. Ifølge Justisdepartementet vil det være grunnlag for at flertallet av småkravsakene sluttbehandles i løpet av en halv dag.⁹⁶ Utvalget mener at rettsmøte som varer en dag må forbeholdes saker som grenser mot den øvre beløpsgrense og der omfanget av bevisføring relativt sett blir større.⁹⁷ Til sammenligning har allmennprosessens regler ingen eksakt regel for hovedforhandlingens varighet, men loven oppstiller i stedet generelle føringer idet retten har ansvaret for at hovedforhandlingen skjer uten unødig tidsspille og så effektivt og konsentrert som mulig, se § 9-13 annet ledd, jfr. § 9-11 annet ledd.

---

⁹² Jfr. Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 401.

⁹³ Jfr. § 13-1 (2).

⁹⁴ Se NOU 2001:32 s 764.

⁹⁵ Ibid. s. 342.

⁹⁶ Se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402

⁹⁷ Jfr. NOU 2001:32 s. 342.

Forarbeidene uttrykker at det ikke er anledning til, ulikt allmennprosessen, å dele opp de ulike deler av forhandlingen i tidsrammer.⁹⁸ Begrunnelsen for dette er grunnleggende proporsjonalitetshensyn som har gitt retten utvidet adgang til å ta i bruk virkemidler for å hindre tidstap. Dessuten er det ikke praktisk med en oppdeling siden rettsmøtet er så kortvarig. Normalt vil det være aktuelt å sette tidsramme for rettsmøtet til en halv dag.⁹⁹

5.3 Aktiv saksstyring under sluttbehandlingen

5.3.1 Innledende betraktninger

Som nevnt i punkt 4.3 er det lovfestet en generell plikt for retten til å drive aktiv saksstyring, jfr. § 11-6. Under sluttbehandlingen vil dette føre til at retten har plikt til å følge opp saken slik at den ”effektivt og forsvarlig kan bringes til avslutning”. Siden de mer spesifikke reglene i tvisteloven § 9-13 om hva denne plikten går ut på ved hovedforhandlingen er unntatt småkravprosessen, regulerer § 10-3 femte ledd hvilke plikter dette innebærer. Oppgaven vil nå konkret vurdere plikten ved sluttbehandlingen og sammenligne den med plikten ved hovedforhandlingen.

5.3.2 Innholdet i kravet til aktiv saksstyring

For det første ”kontrollerer retten at det er lagt til rette for at forhandlingene kan foregå på en hensiktsmessig måte”, jfr. § 10-3 femte ledd første setning. Dette må etter en naturlig forståelse innebære at retten sørger for at sluttbehandlingen kan gjennomføres på en velegnet måte. Den tilsvarende regelen i § 9-13 første ledd første setning bestemmer at retten skal passe på ”at det er lagt til rette for at forhandlingene kan foregå slik som fastsatt under saksforberedelsen og slik hensiktsmessig saksavvikling tilsier”. For det første peker regelen på rettens ansvar for å klarlegge om hovedforhandlingen kan gjennomføres i henhold til den planen retten har lagt, se § 9-11 annet ledd.¹⁰⁰ For det andre uttrykker

---

⁹⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402.

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Omhandler rettens plikt til aktiv saksstyring etter avsluttet saksbehandling, før hovedforhandling åpnes.

regelen at retten skal kontrollere at saksavviklingen blir hensiktsmessig. Selv om regelen er utformet noe annerledes enn i § 10-3 femte ledd første setning er ordlyden så lik at det er nærliggende å tolke innholdet likt slik at det her stilles krav til at retten påser at gjennomføringen av hovedforhandlingen er velegnet. Begrunnelsen for den ulike utformingen av plikten er ifølge forarbeidene at ordlyden i § 10-3 femte ledd første setning ”er tilpasset den forenklete og uformelle saksbehandling som gjelder i småkravprosessen”.¹⁰¹

Med forankring i § 10-3 femte ledd annen setning, skal § 9-15 også anvendes i småkravprosessen men bestemmelsen modifiseres fordi retten har mulighet til å ”forenkle behandlingen slik at nødvendig konsentrasjon oppnås”. § 9-15 uttrykker gangen i hovedforhandlingen. Sentralt for småkravprosessen er det at dommeren setter i gang behandlingen ved å klarlegge påstander, påstandsgrunnlag og varslet bevisføring, jfr. § 9-15 første ledd første setning. Spesielt der partene er selvprosederende kan en slik klargjøring ha stor betydning siden de får pekepinn på hva saken skal konsentreres om. Regelen i § 10-3 femte ledd første setning gjenspeiler hensynet til at småkravprosessen skal kunne gjennomføres raskere. Departementet uttrykker at det økte gjennomslaget av proporsjonalitetshensyn i småkravprosessen konkretiseres. Siden det er avgjørende at forhandlingen gjennomføres raskt vil det bli enda større behov for at selvprosederende parter ”blir styrt av retten for å få dem til å konsentrere seg om de springende og helt sentrale punkter i saken”.¹⁰² Dessuten følger det av forarbeidene at det er viktig av rettsmøtet ”konsentreres så langt det er forsvarlig”.¹⁰³ Beskrivelsen av hva den aktive saksstyringen innebærer i hovedforhandlingen er i langt større grad spesifisert i § 9-13 annet ledd. For det første har retten ansvaret for at hovedforhandlingen ”skjer konsentrert og uten unødig tidsspille” for rettens aktører, § 9-13 annet ledd første setning. For det andre skal retten nekte behandling av forhold som ikke vedgår saken, unødige gjentakelser, unødig komplisert behandling og spørsmål som allerede er tilstrekkelig diskutert, jfr. § 9-

---

¹⁰¹ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Jfr. NOU 2001:32 s. 342.

13 annet ledd annen og tredje setning. Ved avgjørelsen om videre behandling kan nektes må en avveie hensynet til konsentrasjon mot hensynet til en forsvarlig behandling.¹⁰⁴

Som under saksforberedelsen, har også retten plikt til å bedrive veiledning under sluttbehandlingen. Veiledningsplikten følger for både allmennprosessen og småkravprosessen som nevnt av § 11-5. Under sluttbehandlingen kan det være behov for prosessuell og materiell veiledning, særlig der partene er selvprosederende. Regelen i § 10-1 annet ledd har en direkte henvisning til veiledningsplikten i § 11-5 og oppstiller kravene til veiledning under saksforberedelsen. Noe tilsvarende regel finnes ikke i § 10-3 om sluttbehandlingen, men innholdet i veiledningsplikten må da følge direkte av § 11-5. Veiledningsplikten i § 11-5, både prosessuell og materiell, er utførlig behandlet under punkt 4.4.

5.3.3 Selvprosederende parter

Det er ingen forbud mot at partene kan opptre selvprosederende i allmennprosessen, men småkravprosessens regler som er utformet under hensyn til å tilrettelegge for selvprosederer gjør den mer adekvat. Småkravprosessen sikter på å være en kostnadsdempende, forenklet behandlingsform for mindre kompliserte tvister og det vil trolig være mer fristende for partene å opptre på egenhånd i denne prosessformen. At partene opptrer selvprosederende fører imidlertid med seg enkelte utfordringer og det er nærliggende å reise spørsmål om selvprosederende parter kan føre til at sluttbehandlingen vanskeliggjøres. På den ene siden er det nødvendig at prosessen legger opp til selvprosederende parter siden retten til sakskostnader er begrenset. Dersom parten opptrer på egenhånd slipper han å bære utgifter til advokatbistand. Selvprosederende part vil dessuten kunne få større innsyn i saken og i større grad være i stand til å ivareta sine interesser. På den andre siden er det lite tvilsomt at dette krever større aktivitet fra domstolenes side. En slik ressursøkning kan føre til behov for å ansette flere dommere. Det er heller ikke naturlig at en part som ikke er juridisk skolert skal kjenne til juridiske

---

¹⁰⁴ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 397.

elementer ved rettslige søksmål. Siden rettslige regler er kompliserte, kan det føre til at fremstillingene ikke blir tilstrekkelig opplyst og muligheten for å fremme urettmessige krav vil trolig øke. Etter min mening er utbredt saksstyring og veiledning en forutsetning for at saken skal bli forsvarlig og hensiktsmessig behandlet dersom partene er selvprosederende.

5.3.4 Aktiv dommerrolle

En aktiv dommerrolle er en forutsetning for å innfri plikten til aktiv saksstyring. Innen småkravprosessen, dersom partene er selvprosederende, blir det spesielt lagt vekt på at dommerrollen skal være mer aktiv enn tidligere. Den aktive dommerrollen gjenspeiles for eksempel ved at det er han som åpner sluttbehandlingen ved å kontrollere om det er lagt til rette for at forhandlingene kan foregå hensiktsmessig, jfr. § 10-3 femte ledd første setning, han har adgang til å forenkle behandlingen slik at nødvendig konsentrasjon oppnås, § 10-3 femte ledd annen setning, han kan gripe inn i bevisføringen og bestemme i hvilken grad de skal føres, § 10-3 femte ledd tredje setning, og han skal bidra med veiledning slik at ”tvisten får en riktig avgjørelse ut fra de faktiske forhold og de aktuelle regler”, jfr. § 11-5 annet ledd. Ifølge forarbeidene skal dommeren ha ”ansvar for sakens fremdrift og opplysning”.¹⁰⁵ Skal småkravbehandlingen kunne gjennomføres så effektivt som forutsatt må dommeren styre de enkelte trinnene i saksgangen.

Av rettssikkerhetsmessige grunner har det vært stilt krav til at domstolene skal være uavhengige og upartiske. I den europeiske menneskerettskonvensjonen er det lovfestet at enhver skal ha rett til å prøve sin sak for en uavhengig og upartisk domstol, jfr. EMK artikkel 6 nr. 1 første setning og SP artikkel 14 nr. 1 første og annen setning.

Småkravprosessens krav om en aktiv dommer som får nærkontakt med de konkrete sakene vil kunne være rettssikkerhetsmessig betenkelig og det er derfor nærliggende å stille spørsmål om dommerens integritet vil settes på spill. På den ene siden kan tilliten til at dommeren opptrer uavhengig og upartisk minske siden han tar mer aktivt del i saken. Særlig overfor en tapende part kan det bli vanskelig for dommeren å framstå som upartisk.

---

¹⁰⁵ Jfr. NOU 2001:32 s. 82.

I en sak mellom selvprosederende parter kan det hende at en dommer ubevisst favoriserer en part fordi parten for eksempel ordlegger seg bedre enn motparten. På den andre siden bør en ha en viss tillit til at dommerne er i stand til å beholde sin integritet. En dommer opptrer i kraft av sitt yrke og er naturligvis bevisst sin oppgave i å opptre profesjonelt. Dommerne bør likevel utvise en viss forsiktighet med å gi vidtrekkende materiell veiledning for å hindre at tiltroen svekkes.

5.4 Rettens sammensetning

Utgangspunktet er at retten settes, på samme måte som i allmennprosessen, med en dommer, jfr. domstolloven § 21 annet ledd. I visse tilfeller vil det likevel kunne oppstå saker der det kan være behov for å sette retten med fagkyndige meddommere. På visse vilkår kan retten settes med to fagkyndige meddommere, jfr. tvisteloven § 10-3 tredje ledd første setning. Regelen oppstiller to kumulative vilkår; Det må settes ”fram krav om det innen én uke etter rettens mottak av tilsvaer” og det må være ”ønskelig av hensyn til en forsvarlig behandling”.¹⁰⁶ Det første vilkåret er konkret og gir ingen rom for tvil. Det andre er et skjønnskriterium som gir retten ansvar for å bestemme om det vil være heldig ut fra kravet til en forsvarlig saksbehandling. I allmennprosessen kan retten settes med fagkyndige meddommere dersom en av partene ønsker det *eller* retten finner det ønskelig, se § 9-12 første ledd. Dersom hensynet til en forsvarlig behandling tilsier det skal meddommerne være sakkyndige, jfr. annet ledd. Allmennprosessen åpner, i motsetning til i småkravprosessen, for bruk av lek meddommere¹⁰⁷, men ifølge forarbeidene benyttes adgangen sjelden.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ Se tvisteloven § 10-3 (3).

¹⁰⁷ Lek meddommer er en person som ikke er dommer av profesjon og som heller ikke har juridisk utdannelse.

¹⁰⁸ Jfr. NOU 2001: 32 s. 148.

Som forarbeidene uttaler vil bruk av fagkyndige meddommere kunne gi retten påkrevet kompetanse i mange saker uavhengig tvisteverdi.¹⁰⁹ For eksempel vil en sak i småkravprosessen som omhandler reklamasjon av elektrikerarbeid, ha like stort behov for å sette retten med fagkyndige meddommere som en tvist i allmennprosessen som omhandler bristende forutsetninger ved oppføringen av et hus. En utbredt adgang til å tillate bruk av fagkyndige meddommere i småkravprosessen vil imidlertid ikke samsvare med bakgrunnen for prosessen. Etter min mening vil bruk av fagkyndige meddommere kunne skape tillit til sakens legitimitet. I forarbeidene sies det at fagkyndige meddommere ”kan i mange saker tilføre retten en kompetanse som er helt nødvendig for å kunne avsi en forsvarlig dom”.¹¹⁰ Bruk av fagkyndige meddommere kan altså både sikre at saken faktisk *blir* riktig avgjort og at folk får tillit til at saken *er* riktig avgjort.

5.5 Bevisføring

Reglene om bevisføring i småkravprosessen følger delvis av fellesregler i tvisteloven femte del og delvis av særlige regler i tvisteloven § 10-3 fjerde ledd siste setning, femte ledd tredje og fjerde setning og sjette ledd første setning. Småkravprosessens særlige regler innebærer økt adgang for retten til å gripe inn i omfanget av bevisføringen. Utgangspunktet er at det på samme måte som i allmennprosessen vil oppstå tvil og uenighet om sakens faktum og det er derfor behov for at de vanlige bevisreglene skal gjelde.¹¹¹

Jeg vil nå se på hvilke konsekvenser begrensningene i § 10-3 får. For det første slås det fast at bevisføringen er umiddelbar, jfr. § 10-3 fjerde ledd annen setning. Utgangspunktet samsvarer med det grunnleggende prinsippet om bevisumiddelbarhet i allmennprosessen, jfr. § 9-14 første ledd første setning. En viktig begrensning følger av § 10-3 femte ledd tredje setning som uttrykker at ”bevis gjennomgås og føres bare så langt det er grunn til det ut fra en avveining av hensynene til forsvarlig og prosessøkonomisk behandling”. Når en

---

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Jfr. NOU 2001:32 s. 148.

¹¹¹ Ibid. s. 342.

vurderer i hvilken grad bevisene skal legges fram og føres må det skje en avveining mellom tilstrekkelig forsvarlig behandling og kostbarheten av behandlingen. I tillegg må prosessen gjennomføres med nødvendig konsentrasjon slik at retten bør styre partene mot de punktene som er omtvistet. Behovet for at retten passer på at bevisføringen skjer under de overnevnte hensynene er trolig størst der partene er selvprosederende.

Ulikt allmennprosessen svekkes prinsippet om bevisumiddelbarhet i småkravprosessen idet § 10-3 sjette ledd første setning åpner for bruk av fjernavhør så sant ”ikke retten finner det påkrevd at forklaringen gis direkte i rettsmøtet”. Bakgrunnen for adgangen til utbredt bruk av fjernavhør er igjen proporsjonalitetshensyn og hensyn til en raskere og mer konsentrert behandling.¹¹² Adgangen til bruk av fjernavhør i allmennprosessen er begrenset til tilfeller der direkte avhør ikke kan gjennomføres, er spesielt byrdefullt eller for kostnadskrevende, jfr. § 21-10 første ledd første setning. Etter annen setning begrenses adgangen enda videre idet forklaringer som er særlig viktige eller hvis andre forhold gjør det betenkelig bør fjernavhør unngås. Forarbeidene uttrykker at adgangen til bruk av fjernavhør må brukes med forsiktighet under hensyn til rettens behov for å kontrollere vitners troverdighet.¹¹³ Forskjellen skyldes trolig at hvis viktige formål som hurtigere og mer effektiv behandling skal slå til i småkravprosessen må adgangen til å ta i bruk fjernavhør være større. Bruk av bevisopptak i småkravprosessen er mer begrenset i småkravprosessen enn i allmennprosessen siden det kun tillates dersom det er ”nærliggende risiko for at beviset ikke vil kunne føres for den dømmende rett”, se § 21-11 første ledd bokstav b, jfr. § 10-3 sjette ledd annen setning. Forarbeidene uttaler at det ikke bør være aktuelt å bruke bevisopptak i småkravprosessen hvis beviset kan føres som fjernavhør.¹¹⁴ Etter § 26-2 føres dokumentbevis ved at beviset gjennomgås, men gjennomgåelsen må ikke være ”mer omstendelig enn behovet for forsvarlig bevisføring tilsier”.

---

¹¹² Se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 233.

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402.

6 Dommen

6.1 Innledende betraktninger

Karakteristisk for en domsavsigelse i småkravprosessen sammenlignet med allmennprosessen er forenklinger, både i form og innhold. Dommen skal være kort og avsigelsen skal kunne komme raskt etter avsluttet sluttbehandling. Småkravprosessen har særlige regler for dommens innhold og domsavsigelse, jfr. tvisteloven § 10-4.

6.2 Frist for domsavsigelse

Siden dom i småkravprosessen skal falle raskere enn i allmennprosessen skal småkravsaker ”normalt være avsluttet med dom innen tre måneder etter at stevningen ble inngitt”, jfr. § 10-4 første ledd. Allmennprosessen har ingen eksakt frist, men hovedforhandlingen skal settes innen seks måneder etter at stevning ble inngitt, med mindre særlige grunner forsvarer en senere behandling jfr. § 9-4 annet ledd bokstav h. Ordlyden i § 10-4 kompliserer småkravregelen idet den uttrykker at dom *normalt* skal avslutte saken inne tre måneder. Ved en naturlig forståelse innebærer dette at dom vanligvis avsies innen tre måneder, men regelen kan ikke sies å oppstille en absolutt frist. Det første lovforslaget opererte med en skal-frist.¹¹⁵ Den absolutte fristen skapte en del misnøye både i de opprinnelige høringsuttalelsene og i etterfølgende reaksjoner,¹¹⁶ og ble derfor endret ved endringslov.¹¹⁷ Departementet uttrykker imidlertid at fristen for å gjennomføre saken for de fleste småkrav er realistisk.¹¹⁸ Under hensyn til at småkravprosessen skal være en hurtigere prosessform synes det viktig at retten ikke benytter seg av dette smutthullet, men bare

---

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 202.

¹¹⁶ Ibid. s. 197.

¹¹⁷ Jfr. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) s. 35.

¹¹⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) s. 36.

bruker det i rene unntakstilfeller, for eksempel hvis saken blir langt mer komplisert under sluttbehandlingen enn antatt eller saken har flere dommere som innbyrdes er sterkt uenige.

Ved oversittelse av fristen må domstollederen som utgangspunkt påse forgang i saken gjennom aktiv saksstyring, jfr. § 11-7 første ledd. I allmennprosessen vil en oversittelse være en saksbehandlingsfeil som kan gi grunnlag for opphevelse.¹¹⁹ Dette utgangspunktet modifiseres imidlertid fordi det bare er i den grad oversittelsen har påvirket resultatet at den kan tas til følge og føre til opphevelse, jfr. § 29-21 første ledd. En oversittelse vil sjeldent innvirke på resultatet.

Anvendelsen av tilsvarende regler i tvistemålsloven har vist at fristene ofte oversittes. Dette har tvistelovens utredere forsøkt å få bukt med når forarbeidene uttaler, i henhold til § 19-4 femte ledd, at fristene er tilstrekkelige og skal overholdes med mindre sakene er ”ekstraordinært omfattende eller vanskelige”.¹²⁰ § 19-4 femte ledd bruker uttrykket ”skal avsies” og etterlater slik en større oppfordring til etterlevelse.

6.3 Dommens innhold

Kravene til hva dommen skal inneholde følger av § 10-4 fjerde ledd første setning og er svært forenklet allmennprosessen idet § 19-6 fjerde og femte ledd unntas småkravprosessen. For det første skal domsgrunnene kort forklare hva saken gjelder. I allmennprosessen kreves det at det gis en begrunnelse med framstilling av saken som innebærer en konsentrert redegjørelse av rettsforholdet som er tvistegjenstand og sakens bakgrunn, se § 19-6 fjerde ledd bokstav a, jfr. femte ledd første setning. For det andre oppstiller småkravprosessen krav om å oppgi påstander, se § 10-4 fjerde ledd første setning. Til sammenligning krever allmennprosessen at partenes påstander oppgis, § 19-6 fjerde ledd bokstav b, men også beskrivelse av ”partenes rettslige og faktiske anførsler så langt det er nødvendig for å forklare avgjørelsen”, jfr. § 19-6 femte ledd første setning. For

---

¹¹⁹ *Opphevelse* skjer dersom en anke over saksbehandlingen fører frem, § 29-23 (3).

¹²⁰ Jfr. NOU 2001:32 s 889.

det tredje må domsgrunnene i småkravprosessen oppgi påstandsgrunnlag, se § 10-4 fjerde ledd første setning. § 19-6 femte ledd første setning, jfr. § 19-6 fjerde ledd bokstav b, innebærer at påstandsgrunnlagene skal oppgis ved en redegjørelse av dem. For det fjerde må småkravretten uttrykke hvilke momenter retten har lagt vekt på ved avgjørelsen, se § 10-4 fjerde ledd første setning. Sammenlignet med allmennprosessen som skal oppgi rettens vurdering som innbefatter en redegjørelse av bevisvurderingen og rettsanvendelsen avgjørelsen bygger på, jfr. § 19-6 fjerde ledd bokstav c og femte ledd annen setning, innebærer dette store forenklinger. Forarbeidene uttrykker at siden småkravdommens formkrav gjør at den kan utskrives kort, bør dette føre til krav om at domsavsigelsen skjer innen kort tid.¹²¹ Igjen pekes det på hurtighet i prosessen.

Kan dommerne være fristet til ikke å overholde korthet i domsutformingen? En dommer vil naturlig nok alltid prøve å sikre seg mot at dommen blir opphevet. Et virkemiddel kan i så måte være at dommerne forsøker å gardere seg ved å utforme dommene mer omstendelig og detaljert enn loven forespeiler. Dette vil imidlertid ikke bare være uheldig i den grad at dommen vanskelig kan utformes i korthet, men vil trolig også føre til at utformingen tar lengre tid. Igjen ser vi at dersom målsettingen om en hurtigere prosess skal slå til er det viktig at retten bidrar ved å anvende reglene i tråd med begrunnelsen for prosessen.

6.4 Muntlig domsavsigelse ved rettsmøtets slutt

Ifølge § 10-4 annet ledd kan sluttbehandlingen avsluttes med at dommen avsies direkte dersom behandlingen har vært muntlig. Vilkåret er at ”dommeren finner grunnlag for det”. Hvor ofte dette bør skje er ikke klart, men forarbeidene uttaler at den forenklingen av domsgrunnene som er gitt bør i ”atskillige tilfeller” føre til at dommen kan avsies ved rettsmøtets slutt.¹²² Hvis ikke dommen avsies direkte ved rettsmøtets slutt skal dom være avsagt innen en uke etter sluttbehandlingen, jfr. § 10-4 annet ledd annen setning. Domsavsigelse i allmennprosessen skjer senest to uker etter avslutning av

---

¹²¹ Se Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 201.

¹²² Jfr. NOU 2001:32 s. 765.

hovedforhandlingen dersom retten er satt med en dommer, og ellers senest innen fire uker, § 19-4 femte ledd.¹²³

Forarbeidene beretter at en muntlig domsavsigelse vil være særlig aktuell i enklere saker der domsavsigelsen skjer ved rettsmøtets slutt.¹²⁴ Tvistelovsutvalget vurderte å tillate direkte domsavsigelse også i allmennprosessen, men forkastet dette. Utvalget mente at den forenklete domsavsigelse i småkravprosessen forsvarte en direkte muntlig domsavsigelse, men at en slik ordning var betenkelig generelt sett. Hva denne betenkeligheten gikk ut på nevnes imidlertid ikke. Fordeler ved en direkte muntlig domsavsigelse i småkravprosessen, sier utvalget, er at en vektlegger viktige hensyn som hurtighet og effektivitet, og dessuten ligger det en egenverdi for partene i å få saken direkte, raskt avklart.¹²⁵

Når dommen avsies direkte muntlig forutsettes det at domsslutningen er skriftlig og at dommeren gir en redegjørelse av hovedpunktene i begrunnelsen, se § 10-4 tredje ledd. Domsslutningen skal da utskrives og meddeles partene innen en uke, jfr. § 10-4 tredje ledd siste setning. Ifølge forarbeidene er det imidlertid ikke krav om at den endelige domsslutningen er lik den muntlige, men den må samsvare.¹²⁶ Etter min mening er det mulig at betenkeligheten rundt en direkte domsavsigelse i allmennprosessen var knyttet til det at når dommerne må utforme begrunnelsen før domsavsigelse får de også tid til å tenke over om de virkelig er kommet til riktig resultat.

---

¹²³ § 19-4 (5) tredje setning sier likevel at avsigelsen kan skje senere dersom saken er for ”arbeidskrevende”.

¹²⁴ Se NOU 2001:32 s. 343.

¹²⁵ Ibid. s. 569.

¹²⁶ Jfr. Ot.prp. nr. 51(2004-2005) s. 402.

7 Sakskostnader

7.1 Innledende betraktninger

Utgangspunktet er at sakskostnader reguleres felles i begge prosessformer etter tvisteloven kapittel 20, men modifisert av de begrensninger som gjelder for småkravprosessen etter § 10-5. Hov uttrykker at ”for småkravprosess gjelder reglene i kap.20 ikke”, men dette er feil.¹²⁷ Begrensningene i § 10-5 første og andre ledd ”kommer i tillegg” til reglene i kapittel 20.¹²⁸ Utgangspunktet er at den tapende part dekker den vinnende parts saksomkostninger fullt ut, se § 20-2 første ledd. Karakteristisk for sakskostnadsregelen i småkravprosessen er kostnadsdemping og forutsigbarhet. Dette gjenspeiles ved at det fastsettes maksbeløp for kostnader til rettshjelp og fagkyndige meddommere som erstattes, inntil 20 % av tvistesummen, men aldri mindre enn kr 2500 og aldri mer enn kr 25000. Videre begrenses hvilke utgiftsposter som kan kreves erstattet til rettsgebyr, rettshjelp og fagkyndige meddommere, reiseutgifter og nødvendig bevisføring, jfr. § 10-5 første ledd bokstav a-d. Utgiftene avhjelpes i tillegg ved at rettsgebyret settes lavere for behandling ved småkravprosess sammenlignet allmennprosess. En av bærebjelkene for at småkravprosessen blir en suksess avhenger trolig av en slik sakskostnadsreduksjon. Begrensningen i § 10-5 gjelder imidlertid ikke anke. Dersom en småkravsak ankes inn for tingretten i første instans gjelder bare de vanlige sakskostnadsreglene i kapittel 20.

7.2 Sakskostnadsansvaret

Reglene om sakskostnader omhandler sakens utgifter og det er nærliggende å reise spørsmål om hvem som må bære ansvar for å betale utgiftene? Utgangspunktet etter § 20-2 første ledd er at ”part som har vunnet saken, har krav på full erstatning for sine

---

¹²⁷ Jfr. Hov III 2007, s. 449.

¹²⁸ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 402.

sakskostnader fra motparten”, jfr. tvisteloven. En sak anses vunnet dersom ”parten har fått medhold fullt ut eller i det vesentlige”, jfr. § 20-2 annet ledd første setning, første alternativ. At en part har fått medhold fullt ut må innebære at parten har vunnet fram på alle punkter. At en sak også skal anses vunnet dersom parten har fått medhold i det vesentlige innebærer ved en naturlig tolkning at saken anses vunnet dersom parten har vunnet fram på de fleste og viktigste punktene. Dersom partene delvis vinner, delvis taper saken må det etter dette følge at hver av dem bærer ansvaret for sine egne saksomkostninger. Dette sier ikke tvistelovens regler direkte men skal være sikker rett.¹²⁹ 20-2 tredje ledd første setning unntar motparten fra saksomkostningsansvaret helt eller delvis, til tross for at den andre parten har vunnet saken, dersom ”tungtveiende grunner gjør det rimelig”. Andre bestemmelser som kan føre til at den ene parten tilkjennes sakskostnader fra motparten helt eller delvis er §§ 20-3 og 20-4.

7.3 Utmåling og hvilke sakskostnader som erstattes

7.3.1 Innledende betraktninger

Utgangspunktet etter § 20-5 første ledd første setning er at det gis ”full erstatning for sakskostnader” som skal dekke ”alle partens nødvendige kostnader ved saken som ikke særlige regler gir grunnlag for å unnta”. § 10-5 første og annet ledd begrenser imidlertid hvilke utgifter og i hvilken grad sakskostnader dekkes i småkravprosessen. § 10-5 første ledd bokstav a-d som er uttømmende, uttrykker at det bare gis erstatning for utgifter til partens reise til rettsmøte, rettsgebyr, bevisførsel som ikke anses unødvendig eller uforholdsmessig og rettshjelp og fagkyndige meddommere. Enda videre fastsetter § 10-5 annet ledd første setning at kostnadene til rettshjelp og fagkyndige meddommere bare ”erstattes med inntil 20 prosent av sakens tvistesum, likevel alltid inntil kr 2500 og aldri mer enn kr 25000”. Bakgrunnen for begrensningene er hensynet til at prosessen skal være kostnadsdempende og at prosessrisikoen skal være forutsigbar¹³⁰.

---

¹²⁹ Se NOU 2001:32 s. 926.

¹³⁰ Ibid. s. 764.

7.3.2 Sakskostnader som erstattes

Siden det er begrensninger i hvilke utgifter som erstattes er det nærliggende å reise spørsmål om hvilke begrensninger postene innebærer. For det første er det bare partens reise til rettsmøte som erstattes, jfr. ordlyden i § 10-5 første ledd bokstav a. Dersom parten er representert ved andre vil ikke reiseutgiften kunne kreves erstattet.

Når det gjelder rettsgebyret, § 10-5 første ledd bokstav b, settes det lavere i småkravprosessen enn i allmennprosessen. Dersom en ønsker å fremme sak i allmennprosessen, for tingretten i første instans, må man betale fem ganger rettsgebyret,¹³¹ jfr. rettsgebyrloven § 8 første ledd første setning. Ved innføring av § 8 åttende ledd skal man betale 3,5 ganger rettsgebyret for behandling i småkravprosessen. Bakgrunnen for den ulike størrelsen på gebyret som betales for å fremme sak er hensynet til at småkravprosessen skal være en billigere prosess. Det er ikke rimelig at det skal koste like mye å få en sak behandlet i den raskere og forenklete småkravprosessen som i allmennprosessen. Da utvalget la fram sitt forslag var det imidlertid foreslått at gebyret i småkravprosessen skulle være en og to ganger rettsgebyret, avhengig av tvistegjenstandens verdi og det er derfor nærliggende å reise spørsmål om hvorfor lovgiverne oppjusterte beløpet så mye? Lovforslaget kom fram til at saksøker må betale tre og en halv ganger rettsgebyret i småkravprosessen.¹³² Departementet uttaler at ”behandling etter småkravprosessen bør koste mer enn behandlingen i forliksrådet, der det i dag betales rettsgebyret”.¹³³ Departementet sier ingenting konkret om avviket, men det synes som om avviket må sees i sammenheng med at rettsgebyrloven ble endret etter utvalgets forslag slik at gebyret øker i takt med hvor mange dager behandlingen tar.¹³⁴ Dersom saken først behandles i forliksrådet og så i småkravprosessen går rettsgebyret i forliksrådet til fradrag i småkravprosessens gebyr, jfr. rettsgebyrloven § 8 niende ledd.

---

¹³¹ Rettsgebyret er fastsatt til et grunnbeløp som reguleres jevnlig. For tiden er rettsgebyret kr 860, jfr. rettsgebyrloven § 1 annet ledd annen setning.

¹³² Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 360.

¹³³ Ibid. s. 199.

¹³⁴ Ibid.

Det er heller ikke anledning til å kreve erstattet enhver bevisføring, men bare i den grad bevisføringen ikke er ”unødvendig eller uforholdsmessig”, jfr. § 10-5 første ledd bokstav c. Under hensyn til at kostnader til bevisføring, i samme grad som utgifter til rettsgebyr og reise til rettsmøte, er utgifter en part ikke kan unngå er det viktig at utgiftene begrenses i den grad det er mulig.¹³⁵ Det er derfor naturlig at det stilles krav til at partene ikke får erstattet bevisføring som er unødvendig eller uforholdsmessig. Pådrar en part saken slike bevisføringsutgifter er det rimelig at han selv må bære kostnadene. Ifølge forarbeid må regelen sees i lys av at det under sluttbehandlingen bare åpnes for bevisføring under hensyn til forsvarlighet og prosessøkonomiske betraktninger. Etter min mening vil det derfor ofte være grunnlag for at bevisene som er ført er nødvendige og forholdsmessige. Kravet til forholdsmessig peker for øvrig på proporsjonalitetsprinsippet. Bevisføringen som skal kunne erstattes skal stå i et rimelig forhold til tvisten.

Også kostnader til rettshjelp og fagkyndige meddommere innebefattes i kostnadene som skal kunne erstattes, jfr. § 10-5 første ledd bokstav d. Her er det imidlertid viktig å ha for øye at dette er kostnader en part har større mulighet til å unngå, og siden annet ledd innebærer begrensninger for i hvilken grad disse sakskostnadene kan kreves erstattet, bør en part prøve å dempe utgiftene.

7.3.3 Takstsystemet

En helt sentral begrensning i fastsettelse av størrelsen på sakskostnadene som kan kreves erstattet følger av § 10-5 annet ledd første setning. I motsetning til allmennprosessen der det skal gis ”full erstatning” som skal ”dekke alle partens nødvendige kostnader”, jfr. § 20-5 første ledd første setning, skal sakskostnadene for rettshjelp og fagkyndige meddommere i småkravprosessen bare ”erstattes med inntil 20 prosent av sakens tvistesum, likevel alltid inntil kr 2500 og aldri mer enn kr 25000”. Hensyn bak regelen er at partene skal få klarhet i prosessrisiko en sak medfører og dessuten gir regelen et klart signal til advokater om hva som kan kreves og således hvor mye arbeid som kan medregnes. Idet småkravprosessen

---

¹³⁵ Se NOU 2001:32 s. 765.

oppstiller betydelig begrensning er det nærliggende å stille spørsmål om hva takstsystemet fører til? Utgangspunktet for allmennprosessen er at det gis full erstatning for ”alle partens nødvendige kostnader ved saken som ikke særlige regler gir grunnlag for å unnta”, § 20-5 første ledd første setning. I småkravprosessen vil erstatning for rettshjelp og fagkyndige meddommere bare gis inntil 20 prosent av tvistegjenstandens verdi og aldri mer enn kr 25000, jfr. § 10-5 annet ledd første setning. I forarbeidene uttrykkes det at erstatningsbeløp på kr 25000 vil kunne anvendes der saken ikke dreier seg om formuesverdier eller der saker med større tvisteverdi enn beløpsgrensen, på kr 125000, behandles som småkravprosess.¹³⁶ Det vil likevel alltid være anledning til å kreve kr 2500 kr erstattet fra motparten dersom en vinner saken, jfr. § 10-5 annet ledd første setning. Av forarbeidene er dette ”aktuelt for alle saker med tvistebeløp på kr 12500 eller lavere”.¹³⁷ § 10-5 annet ledd første setning må sees i lys av at utgiftene til advokatbistand tidvis overstiger tvistegjenstandens verdi. Lovgiverne søker derfor å gi en regel der målet er å oppnå proporsjonalitet mellom behandlingsutgifter og sak som fremmes.

Siden § 20-5 første ledd første setning oppstiller et nødvendighetskriterium er det interessant å se nærmere på dette. Det har også verdi for småkravprosessen siden § 20-5 gjelder i småkravprosessen i tillegg til at § 10-5 oppstiller ytterligere begrensninger. Kjernen i nødvendighetskriteriet er ifølge forarbeid at ”parten bare skal tilkjennes de kostnader som skyldes arbeid og annet som har vært rimelig å utføre med henblikk på at partens interesser i saken skal være ivaretatt på en god og forsvarlig måte”.¹³⁸ Etter § 20-5 første ledd annen setning skal det ved vurderingen om kostnaden er nødvendig legges vekt på ”om det ut fra betydningen av saken har vært rimelig å pådra dem”. Ifølge forarbeidene stilles det her ”krav om at det utførte arbeid var relevant i forhold til saken”.¹³⁹ Dette innebærer likevel ikke at retten skal foreta en alminnelig rimelighetsvurdering av sakskostnadsoppgaven. Det er tilstrekkelig at arbeidet kan tenkes å ha interesse for sakens

---

¹³⁶ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 200.

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid. s. 447.

¹³⁹ Ibid. s. 279.

faktiske eller rettslige opplysning. Forarbeidene peker imidlertid på at nødvendighetskriteriet stenger for at en part som har latt seg ”bistå ved særlig kostbar bistand”, som hovedregel skal kunne kreve merkostnadene erstattet av motparten.¹⁴⁰ Det vil bare være mulig dersom saken er av en slik art eller kompleksitet at merkostnadene kan forsvares som nødvendige.

Videre poengterer bestemmelsen proporsjonalitetsprinsippet. Kostnadene må stå i samsvar med betydningen av saken. Bakgrunnen for å innføre proporsjonalitetsbegrensning er ifølge departementet å muliggjøre at domstolene i større grad kan være med på å påvirke kostnadsnivået.¹⁴¹ Det er behov for at domstolene i større grad fører kontroll med sakskostnadene idet kostnadsnivået er blitt høyt.

For småkravprosessen innebærer dette at sakskostnader for partens reise til rettsmøte, rettsgebyr og bevisføring som ikke er unødvendig eller uforholdsmessig, jfr. § 10-5 første ledd bokstav a-c, erstattes dersom de er nødvendige under hensyn til proporsjonalitet. Kostnader for rettshjelp og bruk av fagkyndige meddommere erstattes dersom de er nødvendige med inntil 20 prosent av tvistesummen, men aldri mindre enn kr 2500 eller mer enn kr 25000, se § 10-5 annet ledd første setning, jfr. § 20-5 første ledd første setning.

En av faktorene bak det høye kostnadsnivået er salærkravene. En utbredt oppfatning har vært at utgiftene til advokatbistand må dempes for å sikre at vanlige folk skal ha råd til å få den rettshjelpen de har krav på. Det er derfor naturlig å stille spørsmål om retten har andre muligheter enn gjennom § 20-5 første ledd og 10-5 annet ledd til å begrense advokatenes salær? Retten er gitt adgang gjennom tvisteloven § 3-8 til å justere prosessfullmektigens godtgjørelse dersom parten eller prosessfullmektigen¹⁴² ber om det. Godtgjørelsen fastsettes under ”hensyn til de kostnader det er rimelig å pådra parten ut fra

---

¹⁴⁰ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 447.

¹⁴¹ Ibid. s. 281.

¹⁴² I tingretten kan advokater, advokatfullmektiger, en av partens nærmeste dersom han er skikket, myndige personer som er skikket og utenlandske advokater under visse vilkår opptre som prosessfullmektig, jfr. § 3-3.

prosessoppdraget, sakens betydning og forholdet mellom parten og prosessfullmektigen”, jfr. § 3-8 første ledd annen setning. Retten kan altså dempe salærkravene på grunnlag av proporsjonalitetshensyn, men avhenger av anmodning fra part eller prosessfullmektig. For øvrig gis Disiplinærnemnda myndighet til, i henhold til domstolloven § 227 fjerde ledd, å sette ned advokatens salærkrav til det som er nødvendig og rimelig dersom advokaten har krevd for høyt salær opprinnelig. I praksis har domstolene de siste årene vist seg noe mer fleksible i forhold til å være kontrollør for størrelsen på salærkravene. I flere saker har vi sett eksempler på at dommeren har nedsatt salærkravet under hensyn til at det skal være av rimelig størrelse.¹⁴³ I småkravprosessen mener departementet at takstsystemet i § 10-5 annet ledd første setning bør føre til at ”partene selv føler et redusert behov for å etterspørre rettshjelp”.¹⁴⁴ Dersom småkravprosessens regler om avkortet rettshjelpserstatning kan føre til smitteeffekt på saker i allmennprosessen er trolig dette velkomment.

Avslutningsvis nevnes at eventuelle kostnader til bruk av fagkyndige meddommere inngår i takstsystemet, se. § 10-5 annet ledd første setning. Merverdiavgiften holdes imidlertid særskilt og erstattes etter regelen i § 10-5 annet ledd annen setning. Bakgrunnen for å skille ut merverdiavgiften er hensynet til likestilling mellom partene. Av § 10-5 tredje ledd første setning kan en part pålegges sakskostnader fullt ut, uten begrensningene som følger av § 10-5 første og annet ledd, dersom han ”åpenbart uten grunn har anlagt sak eller tatt til gjenmæle”. Det samme gjelder kostnader en part påfører motparten ved forsømmelig opptreden, jfr. § 10-5 tredje ledd annen setning.

---

¹⁴³ Se for eksempel Rt 2006 s 678 og Rt 2004 s 400.

¹⁴⁴ Jfr. Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 198.

8 Anke

8.1 Innledende betraktninger

Utgangspunktet er at dommer avsagt i småkravprosessen kan ankes etter ankereglene i allmennprosessen, jfr. § 10-6. Det er imidlertid to begrensninger som gjør at ankeadgangen for småkrav i realiteten er snever. For det første bestemmer regelen i § 29-13 første ledd at ankesummen må være minst kr 125000 for at anke kan fremmes med mindre lagmannsretten samtykker. For det andre kan anken bli nektet fremmet dersom ”lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram”, jfr. § 29-13 annet ledd.¹⁴⁵ Av hensyn til oppgavens omfang og fordi ankereglene er like i begge prosesspor blir det ikke anledning til å gå inn i de enkelte regler om gjennomføring av ankebehandlingen. Oppgaven konsentreres om hvilken realitet det er i ankeadgangen av småkravdommer.

8.2 Ankesummen

Beløpsbegrensningen for hvilken verdi tvistegjenstanden må ha for å kunne ankes stiger fra kr 50000 til kr 125000 ved innføringen av tvisteloven.¹⁴⁶ Det er en betydelig økning og det er naturlig å spørre hva bakgrunnen for økningen er. Bakgrunnen for at lovutvalget hever beløpsgrensen så massivt er hensynet til proporsjonalitet i prosessen. Det må være sammenheng mellom ”behandling og betydningen av det som behandles”.¹⁴⁷ I samme retning vektlegger forarbeidene hensynet til en fornuftig bruk av domstolsressursene. Dersom verdigrensen settes for lavt vil prosessutgiftene og ressursbruken normalt overgå

---

¹⁴⁵ Den tredje begrensningen i ankeadgangen er dersom en av partene frafaller ankeretten, se § 29-6.

¹⁴⁶ Se tvistemålsloven § 356. Verdifastsettelsen skjer etter kapittel 17, dog slik at det en er tilkjent går til avdrag før fastsettelse, § 17-2 (1) siste setning. På samme måte og under de samme hensyn som beløpsgrensen for hva som skal behandles som småkravprosess foreslo utvalget å angi ankebegrensningen etter folketrygdens grunnbeløp. Se punkt 3.3.

¹⁴⁷ Jfr. NOU 2001:32 s 776.

tvistens verdi og partenes økonomiske interesser. En ankebehandling er dyr både for partene og samfunnet så ankeadgangen bør derfor forbeholdes de tvister som kan bære utgiftene. Departementet peker på at manglende proporsjonalitet, dersom ankebeløpet settes for lavt, vil kunne føre til prosessuell ubalanse mellom partene.¹⁴⁸ Dersom den ene parten er ressurs svak mens den andre er ressurs sterk, vil den ressurs svake kunne havne i en situasjon der han ikke har ressurser nok til å forfølge den rett han har vunnet i tingretten. Ikke alle er enig i oppjusteringen. Anders Ryssdal, leder i Advokatforeningen, uttaler i en artikkel at rettssikkerheten for de som lider under en gal dom vil svekkes.¹⁴⁹ Han mener at den høye beløpsgrensen vil få konsekvenser for vanlige folk og rettskravet deres. Fremskrittspartiets stortingsrepresentant, André Kvakkestad, deler skepsisen i samme artikkel og sier at behandling ved norske domstoler er forbeholdt folk med egne firmaer eller rike folk med store saker. Vanlige folk med hverdagslige problemer utestenges fra domstolene.¹⁵⁰

8.3 Kravet til samtykke

Kravet til samtykke er en videreføring av tvistemålsloven § 356, men økningen av beløpsgrensen innebærer at den er mindre praktisk anvendbar og at retten må ta stilling til om samtykke skal gis i flere saker enn tidligere. Regelen gjelder samtykke i formuessaker. Dersom saken omhandler ideelle interesser får ikke regelen anvendelse, jfr. tvisteloven § 17-1 tredje ledd.

8.3.1 Samtykkekravets innhold

For at retten skal kunne ta stilling til om samtykke skal gis oppstiller tvisteloven momenter som skal vektlegges, jfr. § 29-13 første ledd annen setning. Ifølge forarbeidene er

---

¹⁴⁸ Jfr. Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 143.

¹⁴⁹ Aftenposten, 03.06.2005.

¹⁵⁰ Ibid.

momentene ikke uttømmende og retten skal ha ganske fritt spillerom i vurderingen.¹⁵¹

Loven nevner sakens karakter, partenes behov for overprøving og dersom det er svakheter ved avgjørelsen eller ved behandlingen av den. Forarbeidene peker på at det er særlig aktuelt å gi samtykke der saken er av prinsipiell betydning og der partene har økonomiske interesser utover den konkrete tvistegjenstanden.¹⁵² Eksempel på det siste vil være dersom saken omhandler lønnsutbetalinger og dette berører arbeidet for øvrig. Formkravene innebærer at avgjørelsen skjer ved samtykkeflertall av tre dommere, jfr. § 19-2 tredje ledd bokstav d, jfr. fjerde ledd.

8.3.2 Samtykkekravets omfang

En av målsettingene med samtykke-ordningen er at den skal kunne utføres med smidighet.¹⁵³ Praksisen må bli slik at lagmannsretten gir samtykke i økt grad siden beløpsbegrensningen blir mer enn fordoblet. Ifølge forarbeidene er det ”særlig viktig at det gjennom samtykke til anke åpnes for en kvalitetskontroll” i småkravprosessen.¹⁵⁴ Utvalget sier imidlertid ingenting om hvorfor dette er viktig, men det må trolig bygge på at samtykke er eneste ankemulighet for saker med tvistesum under kr 125000. Det er betimelig å stille spørsmål om en utbredt samtykkepraksis bare er heldig. På den ene siden er det lite tvilsomt at også småkravsaker i noen tilfeller har behov for å bli prøvet i mer enn en instans for at rettssikkerheten er i behold. Dersom saken er tvilsom eller har prinsipiell betydning utover den konkrete saken kan det tale for en overprøving, men på den andre siden er det rimelig klart at dersom avgjørelsen er riktig må samtykke kunne nektes. Dessuten vil en utbredt samtykkepraksis undergrave et av hovedhensynene bak småkravprosessen, nemlig kostnadsbesparelser. Dersom retten åpner for en vid ankeadgang for småkrav vil det kreve store økonomiske ressurser både fra domstolene og partene. For partene kan dette medføre store uforutsette utgifter, særlig med tanke på at en

---

¹⁵¹ Se Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 476.

¹⁵² Jfr. NOU 2001:32 s. 776.

¹⁵³ Se Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 476.

¹⁵⁴ Jfr. NOU 2001:32 s. 776.

ankebehandling er tilpasset allmennprosessen slik at partenes omkostningsansvar er uavkortet. Videre vil en ankebehandling innebære at småkravtvistene får en lang behandlingstid. To av hovedmålene bak småkravprosessen, billighet og hurtighet, vil ikke slå til. Det synes derfor nødvendig at lagmannsretten anvender retten til å samtykke med en viss forsiktighet.

8.4 Anke som ikke vil føre fram

Dersom lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram, kan den nekte å fremme dommen til ankebehandling, jfr. § 29-13 annet ledd.¹⁵⁵ På bakgrunn av regelen i første ledd, vil denne regelen kunne komme til anvendelse der tvistegjenstandens verdi er over kr 125000 eller der saken omhandler ideelle interesser. Dersom småkravprosessen forbeholdes de saker den er tiltenkt, i hovedsak saker med tvistesum under kr 125000, vil regelen sjeldent kunne anvendes på småkravprosessdommer. Bakgrunn for avsilingsregelen er prosessøkonomiske hensyn der målet er å stoppe anken tidligst mulig, før det er påløpt store utgifter for partene og rettsapparatet.¹⁵⁶ Det skal trolig en del til for å anvende regelen, jfr. ordlyden ”klart”, og det er heller ikke tvilsomt fordi en utbredt bruk av retten til å nekte anker fremmet vil sette den enkeltes rettsikkerhet i fare. Ikke alle har vært like positive til nyvinningen. Ryssdal uttalte at det ikke er enkelt å vite på forhånd hvilke dommer som åpenbart ikke kan føre fram.¹⁵⁷ Til inntekt for skepsisen pekte han på at 40 prosent av de dommer som ankes inn for lagmannsretten omgjøres helt eller delvis. Det er verdt å legge merke til at nektelse trolig fører til at saken anses tapt for parten og dermed må han bære sakskostnadene.¹⁵⁸ Konsekvensene for en part som nektes å fremme anke blir dermed store og etter min mening er det derfor viktig at bare helt åpenbart riktige avgjørelser nektes ankebehandling.

---

¹⁵⁵ En nektelse krever enstemmighet, jfr. § 29-13 (4).

¹⁵⁶ Se NOU 2001:32 s. 778.

¹⁵⁷ Aftenposten, 03.06.2005.

¹⁵⁸ Se Hov III 2007, 444.

8.5 Opphevelse

Praktisk viktig er det at § 29-12 annet ledd gir lagmannsretten anledning til å oppheve dom behandlet som småkravprosess i stedet for å fremme dommen til ankebehandling.¹⁵⁹

Vilkårene er at det enten foreligger feil i rettsanvendelsen *eller* at det foreligger vesentlige feil ved saksbehandlingen *og* at den videre behandlingen heller bør gå for tingretten.

Dersom ett av de to førstnevnte alternative vilkårene foreligger vil retten ofte ha grunnlag for å gi samtykke etter § 29-13 første ledd, men siden en ankebehandling i lagmannsretten ”vil være ressurskrevende” vil det ofte være mer formålstjenlig å oppheve dommen slik at den vises tilbake til tingretten for ny behandling.¹⁶⁰ Dessuten vil partene i en småkravtvist måtte belage seg på store utgifter dersom dommen ankebehandles. Som nevnt er reglene for ankebehandling tilpasset allmennprosessen slik at partene i en småkravtvist ikke får avkortet sakskostnader. På den måten kan også partene se seg best tjent med en opphevelse fremfor en ankebehandling.

---

¹⁵⁹ Regelen gjelder også anke over dom som er avsagt etter forenklet domsbehandling, jfr. ordlyden.

¹⁶⁰ Jfr. NOU 2001:32 s. 775.

9 Komparativt utsyn

9.1 Innledning

I stor grad påvirkes norsk lovgivning av utenlandske modeller og forbilder.¹⁶¹ Oppgaven vil derfor sammenligne enkelte andre lands behandling av småkravtvister.

9.2 Norden

9.2.1 Innledende betraktninger

De nordiske rettssystemer er selvfølgelig ikke helt upåvirket av hverandre. Naturlig nok, sett i et historisk perspektiv, er det en del likhetstrekk mellom norsk og dansk sivilprosess. I forhold til svensk og finsk prosessrett er forskjellene blitt mindre med årene, men blant annet det at Sverige og Finland opererer med egne forvaltningsdomstoler og uten forliksrådsordning¹⁶² skiller prosesssystemet fra det norske. I det følgende vil jeg vurdere hvordan Danmark og Sverige løser småkravtvistene.

9.2.2 Sverige

I 1987, under en større sivilprosessrevisjon valgte Sverige å integrere småkravsaker, som tidligere var regulert i en egen prosessform, i den alminnelige loven "rättegångsbalken". Småkravsaker behandles etter de alminnelige prosessregler i loven, supplert av enkelte særlige regler.

---

¹⁶¹ Robberstad, Utenlandske sivilprosessforbilder 2004 s. 575.

¹⁶² Også Danmark er uten forliksrådsordning, men har i stedet obligatorisk forliksmegling i første instans, Ot.prp. nr. 43 (2003-2004) s. 20.

Hvilken betydning får en fellesregulering for småkravene? Reglene i ”rättegångsbalken” er fleksible og skjønnsmessig utformet slik at de kan tilpasses ulike saker uavhengig av kompleksitet og verdien av tvistegjenstanden. De supplerende særreglene skal anvendes der de alminnelige reglene ikke er tilstrekkelig, i saker der det er åpenbart at tvistegjenstandsverdi er under halvparten av det som i Sverige svarer til det norske folketrygdens grunnbeløp.¹⁶³ Dette ”prisbasbeløpet” ble beregnet til SEK 41000 i 2008, og må da innebære at særreglene anvendes på saker med tvistesum under SEK 20500.¹⁶⁴ Beløpsgrensen er således langt under det norske.

Reglene åpner for eksempel for større valgfrihet mellom muntlig eller skriftlig saksforberedelse, rett til forenklinger i hovedforhandling, utvidet adgang for retten til å avvise bevisførsel under hovedforhandling og raskere avgjørelser idet retten kan under visse vilkår avslutte saker uten hovedforhandling.¹⁶⁵

Utvidet veiledningsplikt, som gikk ut på at en dommer, som ikke tok del i saken senere, skulle bistå partene med informasjon, råd og utformingen av prosesskrifter, forsvant i 1987. En slik rådgivningsplikt var så betenkelig med tanke på rettens upartiskhet at den ble avskaffet i revisjonen. Dette er interessant med tanke på at tvisteloven utvider veiledningsplikten og nettopp legger opp til en slik veiledning innenfor småkravprosessen.

9.2.3 Danmark

I dansk sivilprosess har det vært stor diskusjon rundt spørsmålet om hvordan småkravene skal behandles. ”Retsplejeloven” har ikke hatt særegne regler for småkravprosess, inntil nå. Som i Norge, innfører dansk rett en egen prosessform for småtvister som trer i kraft 1. januar 2008. De danske og de norske reglene har mange fellestrekk, men dette er ganske selvfølgelig enn så lenge forarbeidene uttaler at tvistemålsutvalget har brukt det danske

---

¹⁶³ Se NOU 2001:32 s. 326.

¹⁶⁴ Jfr. Statistiska Centralbyrån (SCB).

¹⁶⁵ Se NOU 2001:32 s. 326-327.

småsagsudvalgets forslag fra 1997 som inspirasjon.¹⁶⁶ Innføringen av småkravinstituttet i dansk rett er endret på noen omstridte punkter,¹⁶⁷ men i det vesentligste en videreføring av 1997-forslaget.

Siden forslaget ble lagt til grunn i norsk rett er det interessant å se på hvilke punkter som var omstridt. Kritikken kom i hovedsak fra advokatstanden. For det første mente de at forslaget som innebar selvprosederende parter måtte føre til nedleggelse av gratis rettshjelpsordning.¹⁶⁸ Det ville ikke være riktig om de skulle yte gratis rettshjelp til de menneskene som de selv skulle møte i retten. For det andre mente de at dommerens aktive rolle var rettssikkerhetsmessig betenkelig, særlig under hensyn til EMK artikkel 6 nr 1 første setning.¹⁶⁹ Dette fordi dommeren skal være upartisk, men også fordi partene skal *oppfatte* dommeren som upartisk. Når en og samme dommer skulle være aktiv under hele saksbehandlingen ville dommeren neppe framstå som upartisk for den tapende part. For det tredje kritiserte de det begrensede saksomkostningsansvaret som brudd på grunnleggende avtalerettslige prinsipper om at den som misligholder en avtale, her den tapende part, skal bære de økonomiske byrdene ved misligholdet.¹⁷⁰ For det fjerde mente advokatstanden at advokatenes monopol på prosedering av saker måtte opprettholdes for at rettssikkerhetsgarantien skulle være i behold.¹⁷¹ Bare advokater, på grunn av sin profesjon, var skikket til å føre rettslige saker tilfredsstillende.

Siden det nye forslaget er modifisert for å imøtekomme kritikken er det nærliggende å stille spørsmål om hvilke viktige forskjeller det er i dagens danske lovforslag og norsk småkravprosess. Beløpsgrensen for hvilke saker som obligatorisk skal behandles etter

---

¹⁶⁶ Se NOU 2001:32 s. 328.

¹⁶⁷ Det danske Advokatrådet var spesielt negative til forslaget. Løsningen ble å få Advokatrådet, i samarbeid med den danske Dommerforening, til å fremme et forslag om hvordan småkrav skulle reguleres. Dette forslaget, fra 2002, er utgangspunktet for småsagsudvalgets forslag i Betænkning 1436/2004.

¹⁶⁸ Se Døssing, 1998.

¹⁶⁹ Se Juul, 1996.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Andersen, 1997.

”småsagsproces” er langt lavere, DKK 50000. Bakgrunnen for dette er ifølge lovforslaget at så lenge det ikke foreligger praktisk erfaring med nyordningen, vil det ikke være anledning til å sette beløpsgrensen for høyt.¹⁷² Allerede en grense på DKK 50000 vil omfatte en stor andel saker. Videre skal alle saker uten økonomisk verdi, unntatt saker med begrenset rådighet og saker etter spesielle prosessregler, behandles i prosessen.¹⁷³ Etter at tvisten er oppstått kan partene avtale at saken ikke skal behandles som småkravprosess, uten rettens samtykke.¹⁷⁴ Tvistegjenstandens verdi fastsettes, som etter tvistemålsloven, men ikke tvisteloven, til saksøkers pretensjon.¹⁷⁵ En viktig forskjell ligger i at retten utformer en fortegnelse som sendes partene senest 14 dager før avslutning av saksforberedelsen, jfr. LBK 1001/2006 § 406 stk. 5. Fortegnelsen som etter regelens ordlyd oppgir ”partenes påstande, anbringender og beviser”, skal oppfordre partene til å komme med supplerende bemerkninger eller inngå forlik.¹⁷⁶ Det norske lovforslaget fant trolig en slik ordning for ressurskrevende. Saksomkostningsreglene i dansk småkravrett er svært ulik norsk småkravprosess. Som utgangspunkt bærer den tapende part saksomkostningsansvar fullt ut etter de alminnelige saksomkostningsreglene, jfr. LBK 1001/2006 § 408 stk. 1, jfr. § 312 stk. 1. Saksomkostningsansvaret begrenses i en viss grad for saker med tvistesum under DKK 10000,¹⁷⁷ men sammenlignet med norsk småkravprosess fører de danske reglene til langt større restitusjon av rettshjelpsutgifter for den vinnende part. Ankeadgangen i dansk småkravprosess er utvidet i forhold til norsk småkravrett. Kun der tvistesummen er under DKK 10000 kreves særskilt tillatelse for å fremme anken.¹⁷⁸ Ankereglene i § 410 stk. 2-5 inneholder for øvrig en rekke forenklinger fra de alminnelige danske ankereglene. Sammenlignet norsk småkravprosess, der ankereglene følger allmennprosessen, vil ankebehandlingen derfor bli billigere og raskere gjennomført.

---

¹⁷² Betænkning 1436/2004 s. 449.

¹⁷³ , jfr. LBK 1001/2006 § 400 stk. 1 nummer 1), se stk. 3.

¹⁷⁴ LBK 1001/2006 § 400 stk. 2 første setning.

¹⁷⁵ LBK 1001/2006 § 401 stk. 1 første setning.

¹⁷⁶ Se Betænkning 1436/2004 s. 456.

¹⁷⁷ Jfr. LBK 1001/2006 § 408 stk. 2.

¹⁷⁸ Se LBK 1001/2006 § 410 stk. 1, jfr. § 368 stk 1.

9.3 England

England har spilt en hovedrolle når det gjelder påvirkning fra utlandet ved utarbeidelsen av småkravprosess. I 1999 gjennomgikk engelsk sivilprosessrett en reform, Civil Procedure Rules. For det første er det ”small claims track”. I dette prosessporet behandles alle saker med verdi inntil 5000 GBP (ca kr 57 000) i en svært forenklet behandling. Spor nummer to, ”the fast track”, er også forenklet sammenlignet den tidligere engelske prosessrett og behandler saker med tvistesumverdi mellom 5000 GBP og 15000 GBP (ca kr 170 000). Det tredje sporet, ”multi-track”, er tilpasset saker som er komplekse og som har en tvistesum over 15000 GBP.¹⁷⁹

Det er nærliggende å vurdere om ”small claims track” har påvirket utformingen av småkravprosessen. Det er anledning til å føre saker med større tvistesum enn 5000 GBP i prosessen dersom partene samtykker, og retten har generell adgang til å flytte saker over til et annet spor.¹⁸⁰ Det er imidlertid verdt å legge merke til at beløpsgrensen for hvilke saker som skal behandles som småkravprosess er bemerkelsesverdig mye høyere i norsk rett enn i engelsk. Etter min mening skyldes trolig dette at engelsk sivilprosess har et tresporet system der spor to, ”the fast track”, behandler saker med verdi opp mot kr 170000 og dessuten også innebærer en forenklet rettergang.

Målsetting for de engelske reglene er en prosess som er hurtig og kostnadseffektiv, men der partene er selvprosederende under sterk styring, ”Case Management”, fra dommeren.¹⁸¹ ”Case Management” er antagelig også spiren til de skjerpede kravene til dommernes ansvar

---

¹⁷⁹ Jfr. NOU 2001:32 s. 184.

¹⁸⁰ Ibid. s. 331.

¹⁸¹ Ibid s. 331.

for prosessledelse og saksstyring.¹⁸² Reglene er blitt til ved en ”avveining der formalia og maksimal sikkerhet for en riktig løsning har måttet vike for behovet for å oppnå en avgjørelse innen rimelig tid uten saksomkostninger som står i misforhold til stridens eple”.¹⁸³ Som det framgår av punkt 2.2. samsvarer de norske hensynene og målsettinger nesten helt.

Det synes som om utvalget har adoptert en rekke ideer fra det engelske småkravsystemet. Her nevnes stikkordmessig stor grad av muntlighet, forenklet saksforberedelse og saksbehandling, begrenset saksomkostningsadgang og meget begrenset ankerett.

9.4 Tyskland

Jeg kan ikke se at Tyskland har noe særegent småkravsystem. Det må nødvendigvis medføre at småkravene går som den alminnelige prosessen.¹⁸⁴

Muntlighet er satt helt i skyggen i tysk sivilprosess. Det tyske systemet legger opp til en svært hurtig og effektiv prosess der hovedforhandlingen bare varer i 15-30 minutter og kravene til dommerens arbeid på forhånd styrkes.¹⁸⁵ I det tyske systemet kan det sågar avgjøres at det ikke er behov for noe bevisopptak overhodet. Den nye tvisteloven legger opp til økt grad av aktiv saksstyring men det kan neppe føre til at det norske prosesssystemet blir like effektivt som det tyske.

Tyskland har et statlig fastsatt salærsystem¹⁸⁶ slik at advokatenes salær bestemmes ut fra tvistegjenstandens verdi. På grunn av dette blir prosessen ofte gjennomført hurtig siden

---

¹⁸² Forarbeidene trekker fram og gjengir dette i det danske Småsagsudvalgets utredning, se NOU 2001:32 s 329. Det er lite tvilsomt, siden tvisteloven er sterkt påvirket av denne utredningen, at det her kan trekkes en parallell til utvidelsen av dommernes ansvar i norsk rett.

¹⁸³ Jfr. NOU 2001:32 s. 331.

¹⁸⁴ Se Robberstad, 2004.

¹⁸⁵ Uecker, Lov og Rett 2001 s. 359.

¹⁸⁶ Det finnes noen unntak fra dette basert på avtale mellom advokat og klient.

advokatene har stor interesse i å bruke kortest mulig tid idet dette vil være mest lønnsomt.¹⁸⁷ I tysk rett er saksomkostninger fastsatt gjennom normerte takster. De settes ut fra hvilket trinn saken er på og på grunnlag av tvistegjenstandens verdi.¹⁸⁸

Når en ser på de overnevnte karakteristiske elementene ved tysk sivilprosess er det naturlig å tro at småkravtvistene får godt nok rettsvern gjennom de alminnelige regler. Etter min mening fører de standardiserte takstene og den særlig effektive hovedforhandlingen til at småkravtvistene trolig blir ført for retten.

---

¹⁸⁷ Jfr. Uecker i Lov og Rett 2001 s. 359.

¹⁸⁸ Jfr. Ot.prp. nr 51 (2004-2005) s. 55.

10 Enkelte betraktninger over småkravprosessen

Hvorvidt småkravprosessen blir en suksess eller ikke gjenstår å se, men avslutningsvis vil jeg sammenfatte viktige fordeler og ulemper småkravprosessen medfører. Det er umulig å sette dom over fremtiden, men det vedtatte lovforslaget gir et ganske godt grunnlag for å komme med enkelte spådommer.

La oss først se på den tvingende behandlingsformen. Ved at reglene gjøres obligatorisk vil nødvendigvis hyppigheten av denne prosessen øke. Når alle småkrav innbefattes av den samme behandlingsformen øker sjansen for at folk flest får kunnskap og forstår hvordan den gjennomføres. Dette kan føre til at prosessformen kjennes mer tilgjengelig og benytter seg av den igjen.

Den forholdsvis høye beløpsgrensen på kr 125000 gjør det naturlig å reise spørsmål om Norge har lagt terskelen for høyt? Sammenlignet Danmark er beløpsgrensen omtrent dobbelt så høy og til dels også England har lavere beløpsgrense. Beløpsgrensen er satt så høyt under hensyn til at rettshjelpstjenestene er så kostbare at de også vil kunne overstige saker med tvistesum kr 60000-100000. Det er likevel mulig at saker med tvistesum fra kr 100000 vil kunne være av en slik art og kompleksitet at de ikke passer i den forenklete småkravbehandlingen. Lovgiverne har åpnet for adgang til å overføre saker til allmennprosess i to tilfeller, jfr. § 10-1 tredje ledd bokstav c, men disse unntakene er forholdsvis snevre og det er derfor naturlig at de fleste saker i øvre skikt av beløpsgrensen må gå i den obligatoriske småkravprosessen. Reglene er nyinnføringer og det kunne vært hensiktsmessig å sette beløpsgrensen noe lavere, som i Danmark, inntil man fikk erfaring med om reglene er praktiske og fungerer i tråd med målsettingene.

Innføringen av særlige regler for sakskostnader i småkravprosessen tror jeg er et viktig punkt for suksess. At behandlingsgebyret settes ned kan føre til at flere personer vil mene

de har ”råd” til å gå til sak. At det er begrensninger i hvilket beløp en kan kreve erstattet hos motparten, kan gå i begge retninger. Viktigst synes det at det vil gi kunnskap om hvor stort tap en maksimalt kan måtte bli nødt til å dekke, det skaper forutberegnelighet. Beløpsbegrensningene gir likevel også en pekepinn på hvilke tvister det er ”bortkastet” å gå til sak om og kan derfor føre til at folk vegrer seg for å gå til sak siden sakskostnadene erstattes i så liten grad hvis de vinner.

At prosessen legger opp til at partene opptrer selvprosederende er spennende men vil uten tvil skape nye arbeidsoppgaver for domstolene. Behovet for aktiv saksstyring vil være økende. Om det blir minkende behov for praktiserende advokater i fremtiden vil det trolig bli økende behov for dommere. Det kan også bli en utfordring å få saken gjennomført så effektivt som ønskelig samtidig som en forhåpentligvis kommer til materielt riktig resultat. Dette fordi advokatene er gjennom lang utdanning og læretid erfaringsmessig best egnet til å prosedere rettslige tvister. At partene opptrer selvprosederende kan likevel føre til at saken blir behandlet forsvarlig i den grad at de er direkte involvert og vil være ekstra varsomme for feil og føre kontroll med saksbehandlingen. I dette ligger imidlertid en fare for at prosessen tar uforsvarlig lengre tid.

11 Kildeliste

Norske lover og konvensjoner

Avtale om det europeiske økonomiske samarbeidsområde, inntatt ved lov av 27. november 1992 nr. 109, (EØS-avtalen).

Den europeiske menneskerettskonvensjon med protokoller, inntatt som vedlegg 1 ved lov av 21. mai 1999 nr.30, EMK.

Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter med protokoller, inntatt som vedlegg 5 ved lov av 21. mai 1999 nr. 30, SP.

Domstolloven. Lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5.

Luganoloven. Lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmydighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker

Menneskerettsloven. Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30.

Rettsgebyrloven. Lov om rettsgebyr av 17. desember 1982 nr. 86.

Twisteloven. Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni 2005 nr. 90.

Twistemålsloven. Lov om rettergangsmåten for tvistemål av 13. august 1915 nr. 6.

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 43 (2003-2004) om lov om endringer i rettergangslovgivningen m.m.

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) om lov om mekling og rettergang i sivile tvister.

Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) om lov om endringer i tvisteloven.

Norges offentlige utredninger

NOU 2001:32 Bind A. Rett på sak.

NOU 2001:32 Bind B. Rett på sak.

Utenlandske lover og forarbeid

Rättegångsbalken av 18. juli 1942.

Retsplejeloven. Lov om rettens pleje av 5. oktober 2006, LBK nr. 1001.

Retsplejerådets betenkning 1436/2004.

Litteratur

Hov, Jo (1997): *Rettergang I*. 2. utgave, 2007. Oslo: Papinian as.

Hov, Jo (1997): *Rettergang III*. 2. utgave, 2007. Oslo: Papinian as.

Mæland, Henry John (2006): *Kort prosess: En innføring i den sivile rettergang etter tvisteloven*. Bergen: Grafisk formidling as.

Skoghøy, Jens Edvin A. (2001): *Tvistemål*. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Rettspraksis

Rt 1995 s. 932.

Rt 2004 s. 400.

Rt 2006 s. 678.

Artikler

Andersen, Jens Smedegaard (1997): "Advokaterne graver egen grav – og dommerne gjør sig selv til sagsbehandlere." I: *Lov og Ret*. København: Advokatsamfundet. (1997, nr. 1).

Døssing, Klaus (1998): "Nedlæg retshjælpen". I: *Advokaten*. København: Advokatsamfundet.

Juul, Steffen (1999): "Småsagsprocessen – en ulv i fåreklæder". I: *Advokaten*. København: Advokatsamfundet.

- Robberstad, Anne (2004): "Utenlandske sivilprosessforbilder – for Francis Hagerup og Tvistemålsutvalget (NOU 2001:32)." I: *Festskrift till Per Henrik Lindblom 2004*. Torbjörn Andersson og Bengt Lindell (red.). Uppsala: Iustus Förlag.
- Schei, Tore (2002): "Viktige valg i sivilprosessen". I: *Festskrift til Carsten Smith; rettsteori og rettsliv*. Magnus Aarbakke, Gunnar Aasland, Peter Lødrup og Steinar Tjomsland (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Uecker, Rolf (2001): "Effektivisering av sivilprosessen i Tyskland – relasjonsmetoden og begrensning av muntlighetsprinsippet." I: *Lov og Rett*. Kåre Lilleholt (red.). Oslo: (2001, nr. 6).

Elektroniske dokumenter

Aftenposten, 3.6.2005. "Tøffere å anke." Skribent: Kjetil Kolsrud. Nettutgave.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article1051835.ece> [Sisert 22.11.07]

Statistisk sentralbyrå, (SSB) Norge

<http://www.ssb.no/emner/03/05/forlik/> [Sisert 22.11.07]

Statistiska centralbyrån, (SCB) Sverige

http://www.scb.se/templates/tableOrChart_33883.asp [Sisert 22.11.07]